

RETTENS DOM (Sjette Udvidede Afdeling)

16. juni 2011 *

I sag T-235/07,

Bavaria NV, Lieshout (Nederlandene), først ved advokaterne O. Brouwer, D. Mes, A. Stoffer, derefter ved advokaterne O. Brouwer, A. Stoffer og P. Schepens,

sagsøger,

mod

Europa-Kommissionen først ved A. Bouquet, S. Noë og A. Nijenhuis, som befuldmægtigede, derefter ved A. Bouquet og S. Noë, bistået af advokat M. Slotboom,

sagsøgt,

angående principalt en påstand om delvis annullation af Kommissionens beslutning K(2007) 1697 af 18. april 2007 vedrørende en procedure i henhold til artikel 81 [EF] (sag COMP/B/37.766 — Det nederlandske ølmarked) og subsidiært en påstand om nedsættelse af den bøde, sagsøgeren er blevet pålagt,

har

* Processprog: nederlandsk.

RET TEN (Sjette Udvidede Afdeling)

sammensat af dommerne V. Vadapalas (refererende dommer), som fungerende afdelingsformand, A. Dittrich og L. Truchot,

justitssekretær: fuldmægtig J. Plingers,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 24. marts 2010,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

- 1 Sagsøgeren, Bavaria NV, er et selskab, som hovedsageligt er beskæftiget med fremstilling og forhandling af øl og ikke-alkoholholdige læskedrikke.
- 2 Det er en af de fire hovedaktører på det nederlandske ølmarked. De største andre bryggerier på dette marked er for det første Heineken-koncernen (herefter »Heineken«), som ledes af selskabet Heineken NV, og hvis produktion varetages af datterselskabet Heineken Nederland BV, for det andet InBev-koncernen (herefter »InBev«),

som før 2004 var kendt under navnet Interbrew, og som ledes af selskabet InBev NV, og hvis produktion varetages af datterselskabet InBev Nederland NV, og for det tredje Grolsch-koncernen (herefter »Grolsch«), som ledes af selskabet Koninklijke Grolsch NV.

- 3 Sagsøgeren og de tre andre største bryggerier på dette marked sælger deres øl til den endelige forbruger navnlig via to distributionskanaler. Der må således foretages en sondring mellem dels »horeca«-distributionen, dvs. hoteller, restauranter og cafeer, hvor øllet indtages på stedet, dels »food«-distributionen, som sker via supermarkeder og vin- og spiritus-butikker, hvor øllet købes med henblik på indtagelse i hjemmet. Sidstnævnte sektor omfatter også segmentet i form af øl, som sælges under distributørens varemærke. Blandt de fire omhandlede bryggerier er det kun InBev og Bavaria, som er aktive inden for dette segment.

- 4 Disse fire bryggerier er medlemmer af Centraal Brouwerij Kantoor (herefter »CBK«). Sidstnævnte er en sammenslutning, som i henhold til sine vedtægter varetager sine medlemmers interesser, og består af en generalforsamling og diverse udvalg, såsom det udvalg, der er beskæftiget med »horeca«-spørgsmål, og finansudvalget, som nu udgør direktionen. For de møder, som afholdes inden for CBK, udarbejder dens sekretariat mødeindkaldelser og officielle referater, som nummereres fortløbende og tilsendes de deltagende medlemmer.

Den administrative procedure

- 5 Ved skrivelser af 28. januar 2000 og af 3., 25. og 29. februar 2000 afgav InBev en række erklæringer vedrørende oplysninger om former for restriktiv handelspraksis på det nederlandske ølmarked. Disse erklæringer blev afgivet under en undersøgelse gennemført af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber bl.a. i 1999 vedrørende

former for samordnet praksis og et eventuelt misbrug af dominerende stilling på det belgiske ølmarked. Samtidigt med afgivelsen af disse erklæringer indgav InBev en anmodning om at blive omfattet af samarbejdsmeddelelsen i overensstemmelse med Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen«).

- 6 Den 22. og 23. marts 2000 foretog Kommissionen efter erklæringerne fra InBev kontrolundersøgelser i sagsøgerens lokaler og i lokalerne hos de øvrige berørte virksomheder. Kommissionen fremsendte desuden yderligere anmodninger om oplysninger til sagsøgeren fra 2001 til 2005.

- 7 Den 30. august 2005 fremsendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse til sagsøgeren og de øvrige berørte virksomheder. Ved skrivelse af 24. november 2005 fremsendte sagsøgeren sine skriftlige bemærkninger til denne meddelelse. Ingen af de berørte parter har anmodet om at blive hørt.

- 8 Ved skrivelser af 7. marts og 8. maj 2006 oplyste Kommissionen sagsøgeren om yderligere dokumenter. Det var navnlig tale om anmodninger om oplysninger til InBev og svar herpå samt et internt notat fra Heineken.

- 9 Den 18. april 2007 vedtog Kommissionen beslutning K(2007) 1697 vedrørende en procedure i henhold til artikel 81 [EF] (sag COMP/B/37.766 — Det nederlandske ølmarked, herefter »den anfægtede beslutning«), hvoraf et sammendrag er offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 20. maj 2008 (EUT 2008 C 122, s. 1), som blev forkyndt for sagsøgeren ved skrivelse af 24. april 2007.

Den anfægtede beslutning

Den omhandlede overtrædelse

- 10 Den anfægtede beslutnings artikel 1 bestemmer, at sagsøgeren og selskaberne InBev NV, InBev Nederland, Heineken NV, Heineken Nederland og Koninklijke Grolsch i perioden fra den 27. februar 1996 til den 3. november 1999 har deltaget i en sammenhængende og vedvarende overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF, som består i en række aftaler og/eller former for samordnet praksis, som har til formål at begrænse konkurrencen på fællesmarkedet.
- 11 Overtrædelsen har bestået for det første i en koordinering af priser og prisstigninger på øl i Nederlandene både i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet, herunder hvad angår øl solgt under distributørens varemærke, for det andet i en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren i Nederlandene, såsom lån til virksomheder, og for det tredje i en lejlighedsvis koordinering af fordelingen af kunder både i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet i Nederlandene (artikel 1 i og 257. og 258. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 12 Bryggeriernes konkurrencebegrænsende adfærd fandt ifølge den anfægtede beslutning sted under en række multilaterale uofficielle møder, som jævnligt samlede de fire hovedaktører på det nederlandske ølmarked, samt under supplerende bilaterale møder mellem samme bryggerier i diverse konstellationer. Ifølge den anfægtede beslutning skal disse møder forsætligt have fundet sted i hemmelighed, idet deltagerne vidste, at de ikke var tilladt (257.-260. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 13 Således afholdtes for det første i perioden fra den 27. februar 1996 til den 3. november 1999 en række multilaterale møder benævnt »Catherijne-Overleg« (»Catherijne-samordningen«) eller »agenda commissie« (udvalget for løbende anliggender). Det fremgår af den anfægtede beslutning, at disse møder, som fokuserede på »horeca«-sektoren, men som også kunne vedrøre sektoren for indtagelse i hjemmet, hovedsageligt havde til formål at koordinere priserne og prisstigningerne på øl, at drøfte en begrænsning af rabatter og fordelingen af kunder og at koordinere visse andre handelsbetingelser. Prisen på øl solgt under distributørens varemærke blev også drøftet under disse møder (85., 90., 98., 115.-127. og 247.-252. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 14 Hvad angår bilaterale kontakter mellem bryggerierne anføres det i den anfægtede beslutning, at InBev og sagsøgeren den 12. maj 1997 mødtes og drøftede en stigning på prisen på øl solgt under distributørens varemærke (104. betragtning til den anfægtede beslutning). Ifølge Kommissionen mødtes Heineken og sagsøgeren desuden i 1998 for at drøfte restriktioner vedrørende salgssteder i »horeca«-sektoren (189. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen har angivet, at der også fandt bilaterale kontakter sted i juli 1999 mellem Heineken og Grolsch angående kompensationer indrømmet kunder i sektoren for indtagelse i hjemmet, som gennemførte midlertidige prisnedsættelser (212. og 213. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 15 Endelig fremgår det af den anfægtede beslutning, at der fandt bilateral kontakt og udveksling af oplysninger sted i 1997 mellem InBev og sagsøgeren, som vedrørte generelle drøftelser af prisen på øl og drøftelser, som snarere vedrørte distributørens varemærke. Den bilaterale kontakt i form af udveksling af oplysninger vedrørende distributørens varemærker skulle også have involveret belgiske bryggerier i juni og juli 1998 (105., 222.-229. og 232.-236. betragtning til den anfægtede beslutning).

Den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt

- 16 Den anfægtede beslutnings artikel 3, litra c), pålægger sagsøgeren en bøde på 22 850 000 EUR.
- 17 Med henblik på beregningen af bøden anvendte Kommissionen artikel 23, stk. 2, i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT 2003 L 1, s. 1) og den fremgangsmåde, der er angivet i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i Rådets forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [EKSF] (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne«) (436. og 442. betragtning til den anfægtede beslutning). I henhold til denne fremgangsmåde fastsattes den bøde, som sagsøgeren blev pålagt, på grundlag af overtrædelsens grovhed og varighed (437. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 18 Navnlig blev overtrædelsen anset for »meget alvorlig«, for så vidt som den hovedsageligt bestod i en egentlig koordinering af priser, prisstigninger og andre handelsbetingelser og i en fordeling af kunder (440. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen tog også hensyn til den omstændighed, at den konkurrencebegrænsende adfærd var hemmelig og forsætlig, og til det forhold, at hele det nederlandske område og hele ølmarkedet, dvs. såvel »horeca«-sektoren som sektoren for indtagelse i hjemmet, var blevet påvirket af overtrædelsen (453. og 455. betragtning til den anfægtede beslutning). Desuden præciserede Kommissionen, at der i den foreliggende sag ikke var blevet taget hensyn til den konkurrencebegrænsende adfærds egentlige indvirkning på det nederlandske marked, eftersom den var umulig at måle (452. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 19 Desuden foretog Kommissionen en differentieret behandling af sagsøgeren for at tage hensyn til selskabets egentlige økonomiske formåen og dets individuelle indflydelse med hensyn til den konstaterede konkurrencebegrænsende adfærd. Kommissionen anvendte herved sagsøgerens salgstal for øl i Nederlandene i 1998, dvs. det sidste hele

kalenderår, hvor overtrædelsen bestod. På grundlag heraf blev sagsøgeren klassificeret i den tredje og sidste kategori svarende til et udgangsbetøb på 17 mio. EUR (462. og 464. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 20 Eftersom sagsøgeren desuden havde deltaget i overtrædelsen fra den 27. februar 1996 til den 3. november 1999, dvs. i løbet af en periode på tre år og otte måneder, blev udgangsbetøbet forhøjet med 35 % (465. og 469. betragtning til den anfægtede beslutning). Grundbetøbet fastsattes således til 22 950 000 EUR (470. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 21 Endelig indrømmede Kommissionen en nedsættelse af bøden på 100 000 EUR, for så vidt som den anerkendte, at varigheden af den administrative procedure i den foreliggende sag havde været urimelig (495.-499. betragtning til den anfægtede beslutning).

Retsforhandlinger og parternes påstande

- 22 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 4. juli 2007 har sagsøgeren anlagt den foreliggende sag.
- 23 Ved beslutning af 10. februar 2010 har Retten henvist sagen til Sjette Udvidede Afdeling i overensstemmelse med artikel 14, stk. 1, og artikel 51, stk. 1, i Rettens procesreglement.
- 24 Som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse har Retten den 12. februar 2010 stillet Kommissionen en række skriftlige spørgsmål, som denne har besvaret inden for den fastsatte frist.

25 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Retten under retsmødet den 24. marts 2010.

26 Da den refererende dommer havde forfald efter afslutningen af den mundtlige forhandling, er sagen blevet henvist til en ny refererende dommer, og de tre dommere, som har underskrevet denne dom, traf afgørelse i sagen i henhold til procesreglementets artikel 32.

27 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres helt eller delvis, for så vidt som den angår sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

28 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

- 29 Sagsøgeren har til støtte for søgsmålet fremsat seks anbringender vedrørende for det første en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik, for det andet en tilsidesættelse af artikel 81 EF, af uskyldsformodningen, af legalitetsprincippet og af begrundelsespligten, for det tredje en retlig og faktisk fejl ved fastsættelsen af overtrædelsens varighed, for det fjerde en tilsidesættelse af artikel 23 i forordning nr. 1/2003, af retningslinjerne såvel som af ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet ved fastsættelsen af bødens størrelse, for det femte en tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist og for det sjette en tilsidesættelse af væsentlige formskrifter, af princippet om god forvaltningsskik og retten til forsvar, idet der er givet afslag på indsigt i de øvrige parters svar på klagepunktsmeddelelsen og i et dokument, som er en del af sagsakterne.
- 30 Retten finder, at det andet og det tredje anbringende, som i det væsentlige anfægter overtrædelsen, skal undersøges først, dernæst det første og det sjette anbringende, som vedrører påståede procedurefejl, og endelig det fjerde og det femte anbringende vedrørende henholdsvis fastsættelsen af bødens størrelse og den administrative procedures varighed.

Om det andet anbringende vedrørende en tilsidesættelse af artikel 81 EF, uskyldsformodningen, legalitetsprincippet og begrundelsespligten

Parternes argumenter

- 31 Sagsøgeren har i det væsentlige anført, dels at Kommissionen har fortolket og anvendt begreberne »aftale«, »samordnet praksis« og »sammenhængende og vedvarende

overtrædelse« ukorrekt, dels at den har begået retlige fejl og fejl med hensyn til bedømmelsen af de faktiske omstændigheder hvad angår konstateringen af en overtrædelse vedrørende såvel »horeca«-sektoren som sektoren for indtagelse i hjemmet, herunder segmentet af øl solgt under distributørens varemærke.

32 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumenter.

Rettens bemærkninger

- 33 I henhold til artikel 81, stk. 1, EF er alle aftaler mellem virksomheder, alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, uforenelige med fællesmarkedet og er forbudt.
- 34 For at der er tale om en aftale i henhold til artikel 81, stk. 1, EF, er det tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (Rettens dom af 17.12.1991, sag T- 7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 1711, præmis 256, og af 20.3.2002, sag T-9/99, HFB m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1487, præmis 199).
- 35 En aftale som omhandlet i artikel 81, stk. 1, EF kan anses for indgået, når der består en samstemmende vilje med hensyn til selve princippet om at begrænse konkurrencen, selv om specifikke elementer af den planlagte begrænsning stadig er genstand for forhandlinger (jf. i denne retning dommen i sagen HFB m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 34, præmis 151-157 og 206).

- 36 Begrebet »samordnet praksis« omhandler en form for koordinering mellem virksomheder, hvorved disse ikke går så langt som til at slutte en egentlig aftale, men dog bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et indbyrdes praktisk samarbejde (Domstolens domme af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, Sml. I, s. 4125, præmis 115, og sag C-199/92 P, Hüls mod Kommissionen, Sml. I, s. 4287, præmis 158).
- 37 Artikel 81, stk. 1, EF er herved til hinder for enhver direkte eller indirekte kontakt mellem økonomiske aktører, som kan påvirke en faktisk eller potentiel konkurrents adfærd på markedet eller over for en sådan konkurrent afslører den adfærd, den pågældende økonomiske aktør har besluttet eller overvejer selv at udvise på markedet, når disse kontakter har til formål eller til følge, at begrænse konkurrencen (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 116 og 117).
- 38 Det bemærkes, at hvad angår fremlæggelsen af bevis for en overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF skal Kommissionen føre bevis for de fastslåede overtrædelser og for, at de omstændigheder, som udgør overtrædelser, faktisk foreligger (Domstolens dom af 17.12.1998, sag C-185/95 P, Baustahlgewebe mod Kommissionen, Sml. I, s. 8417, præmis 58, og dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 86).
- 39 Det er således nødvendigt, at Kommissionen har indsamlet et tilstrækkeligt præcist og samstemmende bevismateriale til, at det kan fastslås, at der har fundet en overtrædelse sted (jf. i denne retning Rettens dom af 6.7.2000, sag T-62/98, Volkswagen mod Kommissionen, Sml. II, s. 2707, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).
- 40 Det må imidlertid understreges, at hver enkelt af de af Kommissionen fremlagte beviser dog ikke nødvendigvis skal opfylde disse kriterier i forhold til hvert enkelt led i overtrædelser. Det er tilstrækkeligt, at den række indikatorer, som nævnte institution har påberåbt sig, bedømt i deres helhed opfylder dette krav (jf. Rettens dom af 8.7.2004,

forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2501, præmis 179 og 180 og den deri nævnte retspraksis).

- 41 Da forbuddet mod at deltage i konkurrencebegrænsende aftaler er almindeligt kendt, kan det desuden ikke kræves, at Kommissionen fremlægger dokumenter, der udtrykkeligt viser en ulovlig kontakt mellem de pågældende erhvervsdrivende. De brudstykkeagtige og spredte dokumenter, som Kommissionen er i besiddelse af, burde i hvert fald kunne suppleres ved at rekonstruere visse enkeltheder ved hjælp af følgeslutninger. Den omstændighed, at der foreligger en konkurrencebegrænsende praksis eller aftale, skal derfor udledes ved en slutning ud fra et vist antal sammenfaldende omstændigheder og indicier, der, når de betragtes samlet, og i mangel af en anden logisk forklaring, kan udgøre beviset for en tilsidesættelse af konkurrencereglerne (Domstolens dom af 7.1.2004, forenede sager C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 123, præmis 55-57).
- 42 Når Kommissionen har påberåbt sig dokumentbeviser til støtte for sin konstatering af, at der foreligger en konkurrencestridig aftale eller praksis, påhviler det de parter, som anfægter denne konstatering for Retten, ikke alene at fremlægge et sandsynligt alternativ til Kommissionens opfattelse, men tillige at påvise, at de i den anfægtede beslutning anvendte beviser er utilstrækkelige til at bevise overtrædelsen (dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 187).
- 43 Hvad angår omfanget af domstolsprøvelsen fremgår det af fast retspraksis, at Retten under et annullationssøgsmål vedrørende en beslutning om anvendelse af traktatens artikel 81, stk. 1, EF generelt skal udøve fuld kontrol med, om betingelserne for at anvende artikel 81, stk. 1, EF er opfyldt (jf. Rettens dom af 26.10.2000, sag T-41/96, Bayer mod Kommissionen, Sml. II, s. 3383, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).

- 44 Såfremt der hos Retten foreligger en tvivl, skal dette komme den virksomhed til gode, der er adressat for beslutningen, hvorved en overtrædelse fastslås, i overensstemmelse med princippet om uskyldsformodning, der som et almindeligt princip i EU-retten navnlig finder anvendelse på sager vedrørende tilsidesættelser af konkurrencereglerne, der gælder for virksomhederne, som vil kunne føre til at pålægge bøder eller tvangsbøder (dommen i sagen Hüls mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 149 og 150, og Rettens dom af 27.9.2006, forenede sager T-44/02 OP, T-54/02 OP og T-56/02 OP, T-60/02 OP og T-61/02 OP, Dresdner Bank m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 3567, præmis 60 og 61).
- 45 Det er i lyset af disse betragtninger, at det i den foreliggende sag må undersøges, om Kommissionen retligt fyldestgørende har ført bevis for, at sagsøgerens adfærd udgjorde en overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF.

— Om erklæringen fra InBev

- 46 Det bemærkes for det første, at Kommissionen i vid udstrækning (jf. navnlig 40.-62. betragtning til den anfægtede beslutning) støtter sig til erklæringen fra InBev afgivet i forbindelse med selskabets anmodning om at blive omfattet af samarbejdsmeddelelsen ved skrivelser af 28. januar og af 3., 25. og 29. februar 2000, suppleret ved erklæringerne vedlagt som bilag fra fem direktører i InBev (34. og 40. betragtning til den anfægtede beslutning, herefter samlet set »erklæringen fra InBev«).
- 47 Det fremgår af den anfægtede beslutning, at erklæringen fra InBev angav, at der forelå »forskellige former for samordning [...] mellem bryggerierne på det nederlandske ølmarked«, idet der foretages en sondring mellem officielle møder i CBK's generalforsamling, uformelle møder i finansudvalget i CBK og »andre møder«, der er parallelle, kendt under betegnelsen »Catherijne-samordningen«, hvis sammensætning varierede, og med hensyn til hvilken InBev har erklæret ikke at have fundet skriftlige spor.

De »andre møder« kunne navnlig underopdeles i: »i) møder mellem horeca-direktørerne for de fire største bryggerier (Heineken, Interbrew, Grolsch og Bavaria) [...], ii) fællesmøder for horeca-direktørerne og direktørerne med ansvaret for indtagelse i hjemmet (to i 1998) og iii) møder mellem direktørerne med ansvaret for indtagelse i hjemmet (et i 1999 [...])« (41.-46. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 48 Ifølge erklæringen fra InBev »havde finansudvalget en officiel dagsorden, men udgjorde også et forum for drøftelser af fastsættelsen af priser for sektoren for indtagelse i hjemmet og horeca-sektoren. Der foreligger ingen referater af disse drøftelser« (43. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 49 Ifølge samme erklæring omfattede emnerne drøftet under »de andre møder« også såvel »horeca«-sektoren som sektoren for indtagelse i hjemmet og øl solgt under distributørens varemærke (47. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 50 Hvad for det første angår »horeca«-sektoren blev to hovedemner drøftet: »[D]er var en grundlæggende enighed med hensyn til fastsættelsen af de maksimale volumenrabatter for horeca-sektoren [...] et andet emne, som drøftedes, vedrørte investeringerne foretaget i horeca. Tanken var at bevare status quo i sektoren og at undgå, at andre bryggerier overtog kunder.« (48. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 51 En direktør fra InBev har angivet, at han ikke kender det nøjagtige indhold af nævnte aftale, og en anden direktør beskriver den som »en meget kompleks og vag aftale om skalaer (rabatter indrømmet horeca), som vi aldrig har deltaget i«, idet han har angivet, at »[s]amordningen bestod i et møde, som fandt sted hver anden måned mellem horeca-direktørerne, under hvilket de drøftede kendte tilsidesættelser af »reglen«

(selv om denne var vag, idet man talte om markedsoverskridelser)« (48. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 52 Hvad for det andet angår sektoren for indtagelse i hjemmet vedrørte drøftelserne ifølge erklæringen fra InBev såvel det generelle prisniveau som det specifikke emne øl solgt under distributørens varemærke.
- 53 Hvad angår det generelle prisniveau har en af direktørerne fra InBev erklæret, at »et bryggeri normalt hævede sine priser efter først at have underrettet de andre bryggerier herom [...]. Initiativet kom altid fra et af de store bryggerier og almindeligvis fra Heineken. I sådanne tilfælde havde de andre bryggerier den nødvendige tid til at indtage et standpunkt. Selv om bryggerierne i store træk indrettede deres priser efter hinanden, havde og fastholdt hver enkelt imidlertid sin egen prispolitik« (51. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 54 Hvad angår øl solgt under distributørens varemærke har InBev angivet, at der siden 1987 havde fundet drøftelser sted vedrørende priser mellem de nederlandske aktører i segmentet (Bavaria og Oranjeboom, som senere er blevet købt af Interbrew). InBev har desuden anført, at »de to parter forstod efter også at have drøftet det indbyrdes, at de ikke ville acceptere nogen indblanding i deres respektive kundekredse for øl solgt under distributørens varemærke, som ville resultere i et formindsket salg« (52. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 55 Hvad angår Heinekens og Grolschs involvering i denne sektor følger det af erklæringen fra InBev, at »[d]et nederlandske marked er kendetegnet ved et betydeligt skel mellem priserne på øl solgt under distributørens varemærke (»varemærkerne B«) og

[andre mærker (»varemærkerne A«)]. Heineken, som ikke er aktivt i segmentet for distributørens varemærker, har altid nægtet at hæve priserne for varemærkerne A, så længe priserne på øl solgt under distributørens varemærke ikke steg. På denne måde udøvede det et indirekte pres, navnlig på producenterne af øl solgt under distributørens varemærke som Bavaria og Interbrew« (53. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 56 InBev har forklaret, at priserne på øl solgt under distributørernes varemærker også blev drøftet mellem de fire bryggerier, dvs. også med deltagelse af Grolsch under det mere generelle tema, om hvilke forskelle mellem priserne på ølmærker der skulle opretholdes. Ifølge erklæringen fra InBev »[har] Heineken og Grolsch [...] ikke forhøjet deres priser i løbet af årene, og priserne på mærkeøl og øl solgt under distributørens varemærke fra de andre bryggerier er heller ikke steget. De seneste år har Bavaria og Interbrew forhøjet deres priser og er blevet fulgt af Grolsch« (54. betragtning til den anfægtede beslutning). Det anføres endvidere, at »[f]or 3 eller 4 år siden var disse uformelle drøftelser blevet integreret i Catherijne-samordningen vedrørende horeca-sektoren, hvori også deltog repræsentanter for CBK. Efter et par møder blev det besluttet på ny at opdele disse møder i møder vedrørende indtagelse i hjemmet og horeca-møder« (54. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 57 InBev har endvidere erklæret, at det belgiske bryggeri Martens' opnåelse af en vis del af markedet siden 1996-1997 har resulteret i »en aftale mellem de belgiske og nederlandske bryggerier, som er aktive på markedet for distributørmærker. To møder fandt sted [i] Breda i 1998 [...]. Det aftales at overholde de respektive mængder for øl solgt under distributørens varemærke til kunder i Nederlandene og i Belgien« (55. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 58 Ifølge erklæringerne fra direktørerne i InBev blev »de andre møder« tilrettelagt for at sikre sig en »begrænset aggressivitet« på markedet (46. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 59 InBev har i sit svar af 19. december 2001 på anmodningen om oplysninger angivet, at »kalendere fra de tidligere år og notater foretaget i anledning af de uformelle møder blev tilintetgjort i slutningen af november 1998. Det var omkring denne periode, at det kom frem på markedet, at der forelå en samordning mellem nederlandske bryggerier, og at frygten for en kontrolundersøgelse fra den nederlandske konkurrencemyndighed opstod. Kalendere blev også tilintetgjort i de efterfølgende år« (61. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 60 Indledningsvis bemærkes, at ingen EU-retlige bestemmelser eller almindelige principper er til hinder for, at Kommissionen over for en virksomhed påberåber sig erklæringer fra andre involverede virksomheder. I modsat fald ville bevisbyrden i forbindelse med overtrædelser af artikel 81 EF og 82 EF, som påhviler Kommissionen, ikke kunne løftes, hvilket ville være uforeneligt med den opgave, der er pålagt Kommissionen ved EF-traktaten, nemlig at overvåge den korrekte anvendelse af disse bestemmelser (dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 192 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 I den foreliggende sag har sagsøgeren ikke bestridt angivelserne i erklæringen fra InBev, hvorefter der har fundet møder sted mellem repræsentanter for de nederlandske ølproducenter. Selskabet har heller ikke bestridt, at det har været repræsenteret ved størstedelen af disse møder, og at der under disse møder er blevet ført drøftelser om prisniveauet på det nederlandske ølmarked og anvendelsen af rabatter på kunderne i »horeca«-sektoren.
- 62 Under disse omstændigheder har Kommissionen med rette kunne konstatere, at de møder, som er beskrevet i erklæringen fra InBev, har fundet sted, og at repræsentanterne for sagsøgeren reelt deltog i det mindste i et vist antal af disse møder.

- 63 Sagsøgeren har imidlertid benægtet, at der under disse møder er blevet ført drøftelser, som har resulteret i indgåelsen af en ulovlig aftale eller deltagelsen i en samordnet praksis. Det har anført, at disse møder hovedsageligt vedrørte legitime emner, og at i det omfang situationen på markedet er blevet drøftet, er dette ikke sket med konkurrencebegrænsende formål. Selskabet har herved anfægtet troværdigheden af erklæringen fra InBev, idet det har gjort gældende, at den er vag, usammenhængende og selvmodsigende.
- 64 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt erklæringen fra InBev er selvmodsigende, har sagsøgeren navnlig anført, at denne indeholder en række diskulperende erklæringer.
- 65 Der er for det første tale om passager i den supplerende erklæring fra InBev af 3. februar 2000, hvoraf følgende fremgår: »Vi talte navnlig sammen for indbyrdes at give hinanden indtrykket af at forholde os rolige på markedet. Der var i begrænset omfang eller slet ikke tale om skalaer og salgssteder. I realiteten gik vi hver ud fra, at de andre var idioter.« De seneste år mistede disse møder mere og mere deres indhold, og samordningen blev vagere.« (46. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 66 Sagsøgeren har for det andet henvist til visse passager i erklæringerne fra direktørerne i InBev, hvoraf navnlig fremgik: »Der bestod ingen aftale for levnedsmiddelsektoren.« »Prisstigningerne blev imidlertid ikke anvendt inden for rammerne af aftaler.« »Jeg kender ikke til aftaler i sektoren for »distributørens varemærker.« »Dette møde var forholdsvis indholdsløst. Der var snarere tale om et behageligt møde, uden nogen bestemt dagsorden. Der blev fremsat generelle bemærkninger vedrørende rabatter. Det var mit indtryk, at der i flere år havde fandtes en form for skalaordning eller en rabatregel, men at dette aldrig blev sagt udtrykkeligt. Man talte kun om de samlede rabatbeløb i meget generelle vendinger, i forbindelse med hvilket specifikke hændelser blev behandlet.« »[Interbrew] har ikke deltaget i nogen prisaftale.« »Der er øvrigt

ingen samordning. Vi handlede fuldt ud selvstændigt, og under prisforhøjelserne på alle øl i 1999 forhøjede vi varemærkerne A (efter at Bavaria og Grolsch havde gjort det nogle måneder tidligere), og vores kunder var stærkt imod hvad angår distributørvareremærkerne [...]. Vi handlede således fuldt lovligt.«

- 67 Sagsøgeren har anført, at de ovennævnte erklæringer er uforenelige med Kommissionens konklusioner med hensyn til en overtrædelse af artikel 81 EF. Ifølge sagsøgeren følger det heraf, at de prisforhøjelser, som blev anvendt i sektoren for indtagelse i hjemmet, hverken var aftalte eller koordinerede, at Interbrew fuldt ud selvstændigt fastsatte sine salgspriser, at de nederlandske bryggerier altid havde konkurreret heftigt indbyrdes, og at der ikke var nogen aftale mellem bryggerierne vedrørende ned sættelser indrømmet i »horeca«-sektoren.
- 68 Det bemærkes for det første, at de følgeslutninger, som sagsøgeren har draget på grundlag af visse elementer i erklæringen fra InBev vedrørende drøftelsernes generelle art, en manglende aftale for visse sektorer og drøftelsernes manglende virkning for bryggeriers adfærd på markedet, ikke i sig selv rejser spørgsmålstejn ved Kommissionens konstatering af, at der foreligger en overtrædelse.
- 69 Hvad således angår påstanden om, at nævnte erklæring er meget generel, bemærkes, at Kommissionen ofte er nødt til at bevise, at der foreligger en overtrædelse, under omstændigheder, hvor denne opgave ikke er let, idet der kan være forløbet flere år, siden de faktiske omstændigheder, der udgør overtrædelsen, fandt sted, og idet flere af de virksomheder, som undersøgelsen var rettet mod, ikke har samarbejdet aktivt med Kommissionen. Selv om Kommissionen må bevise, at en ulovlig aftale om opdeling af markederne er blevet indgået, ville det være urimeligt derudover at kræve, at den fører bevis for den særlige fremgangsmåde, hvorved dette mål skulle nås. Det ville således være alt for let for en virksomhed, der er skyldig i en overtrædelse, at slippe fri for enhver sanktion, hvis den til sin fordel kunne påberåbe sig den upræcise karakter

af de fremlagte oplysninger vedrørende en ulovlig aftales anvendelsesmåde i en situation, hvor der stadig foreligger tilstrækkeligt bevis for, at aftalen fandtes, og for dens konkurrencestridige formål. Virksomhederne kan forsvare sig hensigtsmæssigt i en sådan situation, forudsat at de har mulighed for at udtale sig om alle de beviser, Kommissionen gør gældende over for dem (dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 203. Jf. ligeledes i denne retning Domstolens dom af 25.1.2007, forenede sager C-403/04 P og C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries og Nippon Steel mod Kommissionen, Sml. I, s. 729, præmis 50).

- 70 Hvad dernæst angår påstanden om, at erklæringen fra InBev er selvmodsigende, idet den indeholder oplysninger om den omtvistede adfærds manglende virkning på markedet, følger det af selve ordlyden af bestemmelsen i artikel 81 EF, at aftaler og former for samordnet praksis mellem virksomheder er forbudt uanset virkningen på markedet, når de har et konkurrencebegrænsende formål (Domstolens dom i sagen Hüls mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 163-166, og dom af 4.6.2009, sag C-8/08, T-Mobile Netherlands m.fl., Sml. I, s. 4529, præmis 29).
- 71 Eftersom Kommissionen har konstateret, at der foreligger aftaler og former for samordnet praksis, som har et konkurrencebegrænsende formål, kan denne konstatering således ikke modsiges af angivelserne om en manglende anvendelse af de hemmelige aftaler eller en manglende indvirkning på markedet.
- 72 For så vidt angår de påståede oplysninger med hensyn til en manglende aftale i sektoren for indtagelse i hjemmet og i »horeca«-sektoren bemærkes, at de af sagsøgeren påberåbte passager, når de læses i sammenhæng, ikke bevirker, at det må udelukkes, at der foreligger en aftale eller en samordnet praksis i de omhandlede sektorer.

- 73 Hvad således angår sektoren for indtagelse i hjemmet (detailsalg) efterfølges påstanden fra en af direktørerne i InBev om, at »[d]er ikke fandtes nogen aftale i [denne] sektor«, af en konkret beskrivelse af mekanismen for priskoordinering, som anvendes af bryggerierne. Den relevante passage har følgende ordlyd (51. betragtning til den anfægtede beslutning):

»Der fandtes ingen aftale for detailsalgssektoren (»Food«). Hvad angår stigningerne på priserne på øl hævdede et bryggeri normalt ikke sine priser uden først at have underrettet de andre bryggerier herom. Når en af parterne kom med en sådan meddelelse, fandt en debat sted om virkningen af en sådan stigning på markedet. Prisstigningen på øl fandt imidlertid sted alligevel. Initiativet kom altid fra et af de store bryggerier og almindeligvis fra Heineken. I sådanne tilfælde havde de andre bryggerier den nødvendige tid til at indtage et standpunkt. Selv om bryggerierne i store træk indrettede deres priser efter hinanden, havde og fastholdt hvert bryggeri sin egen prispolitik.«

- 74 Under disse omstændigheder kan det forhold alene, at direktøren fra InBev har henvist til en manglende »aftale«, ikke udgøre et gyldigt argument, for så vidt som det tilkommer Kommissionen, og i givet fald Retten, at foretage en retlig kvalificering af den adfærd, der er beskrevet i erklæringerne fra de ansvarlige i de pågældende virksomheder.

- 75 Hvad angår påstanden om, at der ikke foreligger nogen aftale, og at ingen aftale er blevet overholdt i »horeca«-sektoren bemærkes, at passagerne i den supplerende erklæring fra InBev af 3. februar 2000 og i erklæringerne fra direktørerne i InBev nævnt i præmis 65 og 66 ovenfor, ikke udelukker, at der forelå en aftale om rabatter indrømmet kunderne i denne sektor. Disse passager, hvoraf fremgår, at drøftelserne var generelle og sjældent vedrørte præcise skalaer eller salgssteder, vedrører, hvor detaljerede disse drøftelser var, uden imidlertid at modsige forekomsten af en aftale som omhandlet i artikel 81, stk. 1, EF. De kan således ikke anses for at modsige oplysningen i erklæringen fra InBev, hvorefter »der var en grundlæggende enighed med

hensyn til fastsættelsen af de maksimale mængderabatter for horeca-sektoren« (48. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 76 Det følger af det ovenstående, at sagsøgerens argumentation om, at erklæringen fra InBev er vag og selvmodsigende, og at Kommissionen har anvendt erklæringen på en angiveligt selektiv måde, er ugrundet.
- 77 Hvad endelig angår den generelle vurdering af troværdigheden af erklæringen fra InBev må det fastslås, at i modsætning til hvad sagsøgeren har anført, har Kommissionen med rette kunne tillægge erklæringen fra InBev en særlig høj bevisværdi, henset til, at der er tale om et svar, som er givet på virksomhedens vegne som sådan, og som har en troværdighed, der er større end den, som et svar afgivet af et medlem af virksomhedens personale kunne have, uanset dennes personlige erfaringer eller meninger. Det bemærkes ligeledes, at erklæringen fra InBev er resultatet af en intern undersøgelse gennemført af virksomheden, og at den er blevet indgivet til Kommissionen af en advokat, som havde en faglig pligt til at handle i denne virksomheds interesse. Han kunne derfor ikke uden omtanke vedgå, at der var en overtrædelse, uden at overveje konsekvenserne af dette skridt (jf. i denne retning Rettens dom af 20.3.2003, sag T-23/99, LR AF 1998 mod Kommissionen, Sml. II, s. 1705, præmis 45, og dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 206).
- 78 Det fremgår desuden af retspraksis, at selv om en vis vagtsomhed for så vidt angår frivillige erklæringer fra hoveddeltagerne i et ulovligt kartel generelt bør udvises, henset til muligheden for, at disse deltagere har en tendens til at mindske betydningen af deres egne bidrag til overtrædelsen og forstørre betydningen af de øvriges, medfører den omstændighed, at der fremsættes anmodning om at være omfattet af samarbejdsmeddelelsens anvendelsesområde med henblik på at opnå en bødenedsættelse, ikke nødvendigvis en tilskyndelse til at fremlægge forvanskede beviser vedrørende de øvrige deltagere i det påtalte kartel. Ethvert forsøg på at vildlede Kommissionen kan således skabe tvivl angående oprigtigheden og samarbejdsviljen hos den virksomhed,

der har fremsat anmodningen, og dermed bringe muligheden for denne for at drage fuld nytte af samarbejdsmeddelelsen i fare (Rettens dom af 16.11.2006, sag T-120/04, Peróxidos Orgánicos mod Kommissionen, Sml. II, s. 4441, præmis 70).

- 79 Der skal givetvis mindes om, at en erklæring fra en virksomhed, der beskyldes for at have deltaget i et kartel, hvis rigtighed bestrides af flere andre anklagede virksomheder, ikke uden støtte i andre beviser kan betragtes som et tilstrækkeligt bevis for, at en overtrædelse er begået af disse sidste virksomheder (jf. i denne retning Rettens dom af 14.5.1998, sag T-337/94, Enso-Gutzeit mod Kommissionen, Sml. II, s. 1571, præmis 91, og dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 219).
- 80 Erklæringen fra InBev er således ikke tilstrækkelig i sig selv til at godtgøre, at der foreligger en overtrædelse, men bør understøttes af andre beviser.
- 81 Det må imidlertid antages, at den i den foreliggende sag krævede grad af bestyrkelse er mindre såvel med hensyn til præcision som med hensyn til styrke — hvilket skyldes troværdigheden af erklæringen fra InBev — end den ville være, hvis denne erklæring ikke var særligt troværdig. Det må følgelig antages, at dersom det måtte blive fastslået, at en række samstemmende indicier bestyrkede eksistensen og visse bestemte dele af de former for praksis, som omtales i erklæringen fra InBev, og som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1, ville nævnte erklæring i sig selv kunne være tilstrækkelig til i dette tilfælde at bevise andre punkter i den anfægtede beslutning. Endvidere bemærkes, at for så vidt som et dokument ikke er i åbenbar modstrid med erklæringen fra InBev om eksistensen eller hovedindholdet af de påtalte former for praksis, er det tilstrækkeligt, at det dokumenterer de væsentlige bestanddele af de former for praksis, som den har beskrevet, for at kunne tillægges en vis værdi som et bestyrkende element inden for rækken af de anvendte belastende beviser (jf. i denne retning dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 220 og den deri nævnte retspraksis).

82 I lyset af det ovenstående er det nødvendigt at undersøge sagsøgerens argumenter vedrørende andre beviser, som Kommissionen har påberåbt sig i den anfægtede beslutning, med henblik på at underbygge de konstateringer, som er blevet foretaget på grundlag af erklæringen fra InBev.

— Om andre beviser

83 Kommissionen har i den anfægtede beslutning angivet, at erklæringen fra InBev underbygges af en række interne dokumenter fra sagsøgeren og fra de tre andre nederlandske bryggerier, håndskrevne notater fra møderne, regninger og kopier af kalendere opnået efter undersøgelser og anmodninger om oplysninger.

84 Kommissionen har i 67. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til de håndskrevne notater fra en kommerciel direktør i Grolsch vedrørende mødet den 27. februar 1996, idet genstanden for dette møde var beskrevet som følger: »CBK cie HOR cath«. Disse notater omfatter følgende passage: »Sikkerhed/finansiering: fin[ansiering] for [...] større end behovet hos bestemte steder. Dvs. [...] mil[lioner]«.

85 Ifølge Kommissionen fremgår det af denne passage, at de fire omhandlede bryggerier inden for rammerne af et »Catherijne-møde« har drøftet de finansielle betingelser, som anvendtes, eller som skulle anvendes på visse »horeca«-kunder (72. betragtning til den anfægtede beslutning) og nærmere bestemt på etableringer drevet af en person, som ejer adskillige »horeca«-etableringer i Nederlandene.

86 Kommissionen har i 76. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til de håndskrevne notater fra en »horeca«-direktør i Bavaria vedrørende mødet den 19. juni 1996. Notaterne er gengivet som følger:

»tilpasse priser

indtagelse i hjemmet høj — lav

samordningen Bavaria — Interbrew

[...] og [...] -> problem [...]

Martens

Schultenbrau!! 89 ct

kun forhøjelse af prisen på fadøl

argumenter

kun fuldt ud Hein + Grolsch

Frise US Heit

Interbrew \

| stiger sammen

Bavaria /

-> [...] også

grundsegmentet stiger mere end premiumsegmentet

luft

-aftaler

korrigere debetrabatten for drikkevarer med 7,5 pr. fad Heineken

forberede repræsentanter med hensyn til eventuelle aftaler

Interbrew \

| man kan anvende luft

Grolsch /.«

87 Ifølge Kommissionen viser disse notater, at de bryggerier, som deltog i mødet, indgående har drøftet priser på såvel øl solgt under distributørens varemærke som øl solgt i fad, og at prisen på billigere øl, fremstillet af Interbrew og Bavaria, skulle stige mere end prisen på dyrere øl, fremstillet af Heineken og Grolsch (85. betragtning til den anfægtede beslutning).

88 Kommissionen har i 89. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en skrivelse, som generaldirektøren i Interbrew Nederland den 25. marts 1997 sendte til hovedsædet for InBev i Belgien:

»Der er nu enighed blandt de største bryggerier om at forhøje priserne før 1998. Dette gør det muligt for bryggerierne at udvide deres budget til de nødvendige yderligere reklameudgifter. Aktørerne inden for varemærke A forsøger at differentiere prisstigningen mellem varemærkerne A (plus 2 NLG/hl) og varemærkerne B (plus 4 NLG/hl). Dette forekommer mig at være meget urealistisk — vi bør alle støtte en samlet stigning på 4 NLG. Jeg ville udelukke vores specialøl, »som let kan drikkes« (DAS, Hoegaarden, Leffe) fra prisstigningen. Forhandlingerne er indledt.«

89 Kommissionen har på grundlag af denne skrivelse konkluderet, at en prisstigning var planlagt før 1998 som følge af prisforhandlinger mellem de største producenter. Desuden bekræftede samme skrivelse, at der blev foretaget en sondring mellem producenter og dyrere og mindre dyre ølmærker (90. betragtning til den anfægtede beslutning).

90 Kommissionen har i 92. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til de håndskrevne notater fra et medlem af bestyrelsen for Bavaria vedrørende mødet den 1. maj 1997. Den har citeret følgende passager:

»Catherijne Club 1/5 - 97

»interne« overførsler inden for koncernen

skal også overholde »skalaen«

[...] »Haag«

Monster ZH [Sydholland] højeste konkurrerende bud.«

- ⁹¹ Ifølge Kommissionen bekræfter disse notater, at bryggerierne drøftede en »skala« for handelsvilkårene indrømmet de individuelle salgssteder i tilfælde af overførsel fra en koncern til en anden, men også i tilfælde af overførsel inden for den samme koncern (99. betragtning til den anfægtede beslutning).
- ⁹² Kommissionen har i 100. betragtning til den anfægtede beslutning konstateret, at de ovennævnte notater ligeledes indeholder navnene »Heineken/Amstel/Brand/Grolsch« i første linje og navnene »Interbrew/Bavaria« i anden linje, og at disse to linjer er forbundet med en klamme, hvorefter er angivet: »ingen prisforhøjelser«. Kommissionen har heraf udledt, at sondringen mellem varemærkerne A, som ejes af Heineken og Grolsch, og varemærkerne B, som ejes af Interbrew og Bavaria, udgjorde hovedkernen i disse drøftelser mellem bryggerierne om prisstigninger (103. betragtning til den anfægtede beslutning).
- ⁹³ Kommissionen har i 117. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til de håndskrevne notater fra et medlem af bestyrelsen i Bavaria vedrørende mødet den 17. december 1997. Den har citeret følgende passage:

»2) Prissituation: marts/april

ettrins-raket/totrins-raket

a) Heineken forudser få problemer!! Heineken 18.59

b) i tilfælde af forhøjelse: kan forhandles. Der er heldigvis støtte hertil.«

⁹⁴ Kommissionen har heraf udledt, at de bryggerier, som deltog i mødet den 17. december 1997, herunder navnlig Bavaria, Grolsch og Heineken, drøftede prisstigninger samt de mulige reaktioner på prisstigningerne (127. betragtning til den anfægtede beslutning).

⁹⁵ Kommissionen har i 129. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en passage i de håndskrevne notater fra en »horeca«-direktør i Bavaria vedrørende mødet den 12. marts 1998:

»Der er sket lidt siden den 1. januar

Varemærker A ingen panik i forhold til prisen Hein

9.95 at gå ned fra 11,49 giver ingen mening Int

9.75 9.36 Bavaria

II - 3274

2x 4.95 4.75 }→

distributørvaremærker

pris i det lavere markedssegment

[...] medio marts Bavaria noget

under Amstel (17) Bavaria (15)

fra 9.75 til 10.75 hvis intet

sker, så Grolsch og Hein

forhøjelser pocket-bryggeri

→ indgå aftale [...] og Dick

Dette skal »afspejles« i Nielsen ellers

sker der intet.«

- 96 Ifølge Kommissionen følger det heraf, at de bryggerier, som deltog i mødet den 12. marts 1998, har drøftet nedsættelser indrømmet nederlandske supermarkeder (137. betragtning til den anfægtede beslutning), og at de prisstigninger, som var blevet praktiseret af Bavaria, skulle kunne ses i dataene fra supermarkedernes kasseapparater indsamlet af AC Nielsen (133. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 97 Kommissionen har i 138. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en anden passage i de håndskrevne notater:

»Bav rente 4%   6 1/2

med mindre

der ydes erstatning for markedsføring.«

- 98 Ifølge Kommissionen beviser denne passage, at der har fundet en drøftelse sted vedrørende renteniveauet på lån indrømmet »horeca«-salgsstederne (142. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 99 Kommissionen har i 143. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en tredje passage i de ovennævnte håndskrevne notater:

»Fodboldklubber Koncertsale Teatre

Studenterforeninger

[...]

Grolsch

Over/uden for skalaen

130

[...] (125) 124,5.«

¹⁰⁰ Ifølge Kommissionen følger det heraf, at bryggerierne specifikt har drøftet bestemte »horeca«-kunder i forbindelse med en »skala«, hvilket understøtter erklæringen fra InBev med hensyn til, at der foreligger en aftale benævnt »skala« (147. betragtning til den anfægtede beslutning).

¹⁰¹ Kommissionen har i 156. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en passage i de håndskrevne notater fra et medlem af bestyrelsen i Bavaria vedrørende mødet den 3. juli 1998.

»[...] Heineken forhøjet

[...] >> Heineken fadøl.«

- 102 Kommissionen har af denne passage udledt, at bryggerierne har drøftet de priser, som praktiseredes såvel for kunder i sektoren for indtagelse i hjemmet som for en »horeca«-kunde (162-164. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 103 Kommissionen har i 165. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til en anden passage i de ovennævnte håndskrevne notater:

»Café [...] 1800 [...]

[...] 400 [...]

60 pr. hl

650 000, - V.B.K..«

- 104 Ifølge Kommissionen følger det af denne passage, at bryggerierne har drøftet en given rabat og/eller provision for nedsættelse, som anvendtes, eller som skulle anvendes på specifikke »horeca«-salgssteder (171. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 105 Kommissionen har i 174. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til et dokument dateret den 30. juni 1998 og en prisliste fra Heineken, hvoraf fremgår de nye priser, som finder anvendelse på øl i flasker og fadøl (øl i cisterne og på fad) fra den 1. juni 1998, fundet på kontoret tilhørende en salgsdirektør for »indtagelse i hjemmet« i Grolsch, som omfattede angivelsen »agenda c[ommiss]ie CBK« (CBK-udvalget for løbende anliggender). Ifølge Kommissionen underbygger disse dokumenter

erklæringen fra InBev, hvorefter såvel priserne for »indtagelse i hjemmet« som konkurrencen på »horeca«-markedet blev berørt under de pågældende møder (175. betragtning til den anfægtede beslutning).

¹⁰⁶ Kommissionen har i 179. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til et internt notat fra Heineken af 14. oktober 1998 tilstillet direktionen i Heineken, som har følgende ordlyd: »Prisstigningen lovet af Bavaria i CBK fremgår ikke tydeligt i [talene] fra Nielsen.« Ifølge Kommissionen bestyrker dette notat konklusionen om, at Bavaria under mødet den 12. marts 1998 havde givet udtryk for sin hensigt om først at forhøje sine priser i sektoren for indtagelse i hjemmet, mens de andre bryggerier skulle følge trop senere, og forhøjelserne praktiseret af Bavaria skulle »afspejles« i talene fra Nielsen (180. betragtning til den anfægtede beslutning).

¹⁰⁷ Kommissionen har i 184. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til et brev tilstillet en direktør i »horeca«-enheden for Nederlandene i Heineken af en direktør for marketing og indtagelse i hjemmet i bryggeriet Brand BV under Heineken vedrørende hans samtale med et medlem af bestyrelsen i Bavaria:

»Under fødevaremessen i Noordwijk den 9. september [1998] fortalte [et medlem af bestyrelsen i Bavaria] mig om sagen [...] og om Heinekens reaktion. Kort fortalt var det ifølge ham kommet frem, at Heineken havde kunnet sætte sig til forhandlingsbordet meget tidligere med de hovedansvarlige hos Heineken og Bavaria vedrørende det nederlandske »horeca«-marked. Der havde således kunnet kompenseres for de tabte hektoliter på anden vis. Han tilføjede desuden, at Bavaria måske planlagde på sigt at henvende sig til andre potentielle kunder i horeca-sektoren, som frivilligt ønskede at gå over (ifølge ham med eftertryk på frivilligt som i tilfældet angående [...]) til Bavaria [fornavnet på en ansvarlig for horeca i Nederlandene Heineken], idet det giver sig selv, at disse forslag helt indgår i den kendte retorik for [...]. Jeg synes, du skulle have kendskab hertil. Held og lykke med din samtale.«

- 108 Det er Kommissionens vurdering, at dette brev bekræfter erklæringen fra InBev, hvorefter bryggerierne ikke blot drøftede begrænsninger vedrørende nedsættelserne, men også restriktioner vedrørende de salgssteder, som overvejede at gå over til et andet bryggeri, og ikke kun under de multilaterale møder, men også i forbindelse med de bilaterale møder (189. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 109 Kommissionen har i 193. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig de håndskrevne notater fra en generaldirektør i Grolsche Bierbrouwerij Nederland om invitationen til mødet den 8. januar 1999:

»-salg '98

-prisen på øl

- »pinool«-kasser | salgsfremstød/kat. II

-kasser | lav

| fad

| NMA.«

- 110 Ifølge Kommissionen følger det heraf, at drøftelserne vedrørende prisen på øl var fokuseret på fire forhold: for det første salgsfremstød på markedet for indtagelse i hjemmet, for det andet prisen på billigere øl solgt under distributørens varemærke, for det tredje prisen på øl på fad, de store beholdere, som anvendes i »horeca«-sektoren på

det nederlandske ølmarked, og for det fjerde den nederlandske konkurrencemyndighed NMA (194. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 111 Kommissionen har 197. og 199. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig listen over emner, som skulle behandles på mødet den 8. januar 1999, hvorpå en repræsentant for Grolsch havde noteret forkortelsen »BP«, som af Kommissionen fortolkes som »ølpris« (bierprijs) eller »grundpris« (bodemprijs) såvel som »P[rivate] L[abel] 50 ct. mere«. Kommissionen udleder af disse angivelser, at hvad angår fadøl har bryggerierne drøftet priserne på detaljeret vis (203. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 112 Kommissionen har i 212. og 213. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig et dokument indeholdende en henvisning til tre kontakter på direktionniveau mellem Heineken og Grolsch omkring den 5. juli 1999, som nævner en »priskrig« mellem de to bryggerier. Kommissionen har heraf udledt, at Heineken direkte havde taget kontakt til Grolsch vedrørende nedsættelserne, hvilket skete halvanden måned inden de midlertidige nedsættelser, som anvendtes af en forretningskæde, som Grolsch havde nægtet at indrømme en kompensation, reelt var blevet gennemført (213. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 113 Kommissionen har i 224. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig en række dokumenter indeholdt i dens sagsakter, hvoraf fremgår de emner, som blev berørt under de bilaterale møder mellem Bavaria og InBev den 8. marts 1995, den anden halvdel af marts 1997, den 12. maj 1997, den 19. juni 1997 og den 8. september 1997. Den har citeret følgende passager derfra:
- møde den 8. marts 1995: »[Bavaria] og [Interbrew Nederland] har begge bekræftet at have store problemer med [...] i Nederlandene« (fodnote 491 i den anfægtede beslutning)

- møde den 12. maj 1997: [her behandlede] »prisstigningen« og »distributørvaremærkerne som et Damoklessværd [...] psykologisk pres fra Grolsch og især fra Heineken for at forhøje prisen på øl solgt under distributørens varemærke« (fodnote 493 i den anfægtede beslutning)

  - møde den 19. juni 1997: [her behandlede] »den adfærd, som skulle udvises i segmentet for distributørvaremærkerne og i forbindelse hermed Interbrews holdning til Martens (som opfattedes som en uvelkommen gæst i den nederlandske ølverden)« (fodnote 494 i den anfægtede beslutning)

  - møde den 8. september 1997: [her behandlede] »situationen for markedet for distributørvaremærker i Nederlandene og den omstændighed, at Bavaria havde taget en kunde fra Interbrew [...] grundpris tilbudt [kunden] [...] Bavaria, som ændrer status quo [...]« (fodnote 495 i den anfægtede beslutning).
- 114 Kommissionen fortolker disse dokumenter som et bevis for, at de bilaterale konsultationer mellem Bavaria og InBev har gjort det muligt at opretholde en »væbnet fred« eller en »ikke-angrebspakt« vedrørende øl solgt under distributørens varemærke (223. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 115 I 227. betragtning til den anfægtede beslutning påberåber Kommissionen sig skrivelser dateret den 26. september 1997 sendt fra en eksportdirektør i Interbrew Nederland til en eksportdirektør i hovedkontoret i Interbrew vedrørende »ølsalg i Tyskland og distributørvaremærker«:

»Jeg har for nylig drøftet dette med vores vigtigste konkurrent i Nederlandene, og jeg erfarede i denne forbindelse, at de skulle mødes med [...] for at gå videre eller ej med hensyn til mængden af TIP-øl for 1998. Jeg forhørte mig med hensyn til det

prisniveau, som de regnede med at lægge sig på, og han bekræftede over for mig, at det var nøjagtigt den samme pris, med fradrag for et koncernbidrag til [...], og at han ville acceptere en mængde på ca. 200 000 hl til denne pris.«

- 116 Ifølge Kommissionen fremgår det heraf, at Interbrew hos Bavaria anmodede om og opnåede detaljerede oplysninger om prisen og mængderne vedrørende Bavarias eventuelle levering af øl under distributørens varemærke til en stor tysk distributionskæde. Det er Kommissionens opfattelse, at dette element bekræfter erklæringen fra InBev, hvorefter Interbrew og Bavaria har udvekslet oplysninger om de prisniveauer, som blev tilbudt kunderne for øl under distributørens varemærke. Kommissionen har endvidere gjort gældende, at denne faktiske omstændighed er blevet anerkendt af InBev i en skrivelse af 21. februar 2006 (228. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 117 Kommissionen har i 234. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til følgende erklæring fra bryggeriet Haacht vedrørende mødet den 14. eller 15. juni 1998 mellem Bavaria, Interbrew Nederland og de belgiske bryggerier Interbrew Belgique, Alken Maes, Haacht og Martens:

»Under dette møde oplystes de nederlandske bryggerier om indholdet af udvekslingen af oplysninger mellem de belgiske deltager. De nederlandske bryggerier gav deres samtykke med henblik på udveksling af oplysninger vedrørende mængderne, betingelserne, varigheden af kontrakterne og eventuelle forfaldsdage og kunder. Hvad angår priserne aftalte deltagerne i princippet ikke at udveksle oplysninger herom [...]

Deltagerne i mødet fandt det nødvendigt at pålægge en neutral part at centralisere udvekslingen af oplysninger. Denne anmodning blev fremsat, fordi de parter, som var til stede på det nederlandske marked, ikke havde tiltro til de andre parter. Haacht blev opfordret til at centralisere oplysningerne, i det omfang det ikke var aktivt på det nederlandske marked.«

- 118 Det er Kommissionens opfattelse, at denne erklæring vedrørende det berørte punkt bekræfter erklæringen fra InBev (235. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 119 Kommissionen har i 236. betragtning til den anfægtede beslutning henvist til de håndskrevne notater fra ovennævnte møde den 14. eller 15. juni 1998, som blev fundet i kontoret tilhørende sekretæren for en formand for styrelsesudvalget i Bavaria:

»Martens → intet er nogensinde blevet konkretiseret i Nederlandene

→ lav — marked — priskrig

|→ pristilbud fremsættes

Interbrew Nederland — Martens ->tilbud fremsat til en stor kunde for

distributørvaremærker

[...]

7,68 [indcirklet]

Martens — »nedsættelse af priser Belgien«

pt. NL → [...]

Interbrew Belgique har taget det første skridt vedrørende P[ri]vate] L[abel]

Kun for [...]

Pilsner [...]

/\ / \

flere gange en gang

[...] — »besluttet« → hos Interbrew

CAT I+II.«

¹²⁰ Ifølge Kommissionen bekræfter disse notater, at Interbrew Belgique har taget initiativ til et møde om øl under distributørens varemærke, under hvilket det blev bestemt, at kontrakten med en organisation, som varetager detailhandlendes køb, »skulle gå til Interbrew i Nederlandene« (237. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 121 Hvad angår sidstnævnte møde har Kommissionen også henvist til følgende erklæring fra en direktør for »indtagelse i hjemmet« i InBev, fremlagt af InBev den 21. februar 2006, som svar på en anmodning om oplysninger (238. betragtning til den anfægtede beslutning):

»På et tidspunkt rejste [...] hr. [...] fra [...] spørgsmålet om en lav pris, som han var blevet foreslået af Martens, over for mig. Han bekræftede over for mig, at han havde opnået en pris på 0,32 NLG pr. flaske. Dette svarer til 7,68 NLG pr. kasse på 24 flasker nævnt i noterne fra hr. [ansvarlig i Bavaria]. I forbindelse med disse drøftelser, som fandt sted fra april til begyndelsen af juni 1998, foreslog jeg ham at gå over til kategori II og således nyde godt af en afgiftsnedsættelse. Endelig, i begyndelsen af juni 1998, indgik vi en aftale med [...] vedrørende levering af en ny [...] øl i kategori II [...]. Takket være afgiftsnedsættelsen som følge af overgangen til en øl i kategori II var vi i stand til at foreslå et beløb på 6,36 NLG (som omfattede afgiftsnedsættelsen på 0,84 NLG) og således imødegå tilbuddet fra Martens.

[...]

På tidspunktet for mødet den 14. eller 15. juni 1998 [...] blev Interbrew enig med [...] om leveringer af øl i kategori I [...] og i kategori II. Under dette møde nævnte jeg drøftelserne og aftalen med [...] af to grunde. For det første ville jeg konfrontere Martens med det tilbud, som det havde givet [...], eftersom det altid havde nægtet at have givet andre pristilbud i Nederlandene. For det andet ønskede jeg at oplyse de andre deltagere om, at de ikke længere skulle komme med tilbud til [...], henset til aftalen indgået mellem Interbrew og [...]. Række n i [det dokument, som fremgår af 236. betragtning til den anfægtede beslutning] vidner om min meddelelse vedrørende indgåelse af kontrakten om levering af øl i kategori I og kategori II mellem [...] og Interbrew. At der forelå en sådan aftale [...] fremgår af telefaksen af 24. juni 1998.«

- 122 Kommissionen har i 240. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig en erklæring fra det belgiske bryggeri Haacht vedrørende det andet belgisk-nederlandske møde den 7. juli 1998, hvoraf følgende fremgår:

»Det er det sidste møde, som er blevet organiseret mellem parterne. Under sidstnævnte uddelte Haacht oplysninger indsamlet på det nederlandske marked.

Parterne skiftede herefter emne for at behandle visse mindre vigtige punkter, men repræsentanten for Haacht deltog ikke i denne diskussion. Under alle omstændigheder blev der ikke udvekslet nogen vigtige oplysninger vedrørende disse emner. Dette møde syntes ikke at have haft noget konkret resultat.«

- 123 Ifølge Kommissionen bekræftede erklæringen fra en direktør for »indtagelse i hjemmet« i Interbrew erklæringen fra Haacht, hvorefter der var tale om det sidste belgisk-nederlandske møde. Det er Kommissionens opfattelse, at der er en præcis grund til beslutningen om at ophøre med disse møder, nemlig frygten for, at den nederlandske konkurrencemyndighed ville foretage kontrolundersøgelser i et eller flere bryggerier, hvilket bekræftes af erklæringen fra InBev (241. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 124 Kommissionen har i 248. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig en intern erklæring fra Heineken, hvorefter: »de ekstremt lave priser, som anvendtes af det belgiske bryggeri Martens [...] er i strid med politikken bestående i at forhøje priserne i lavprissegmentet«.
- 125 Endelig har Kommissionen i 249. betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig erklæringen afgivet under dens kontrolundersøgelse den 23. marts 2000 og underskrevet af en generaldirektør i Grolsche Bierbrouwerij Nederland, nu bestyrelsesformand i Koninklijke Grolsch:

»Han medbragte et dokument [...] med overskriften »Prisscenarier baseret på en nettoforhøjelse af engrospriserne på 2,00 NLG pr. hl«, som omfatter bemærkningen »CBK — Fie — altid medbringes«, til møderne i finansudvalget i CBK. Han brugte dette dokument til at henlede Interbrews og Bavarias (producenterne af øl solgt under distributørens varemærke i Nederlandene) opmærksomhed på fastsættelsen af priser, som ifølge ham var uberettiget, på øl solgt under distributørens varemærke (mindre end 10 gylden pr. kasse).«

- 126 Kommissionen har i samme betragtning til den anfægtede beslutning påberåbt sig følgende erklæring fra en generaldirektør i Heineken Nederland:

»Jeg havde allerede deltaget i et møde i CBK, hvor andre talte om fastsættelse af priserne på distributørvaremærkerne. Sådanne bemærkninger fremsattes for at give udtryk for en bekymring. Jeg reagerede ikke, fordi Heineken i princippet ikke har noget at gøre med fremstillingen af distributørvaremærker.«

- 127 Kommissionen har af passagerne citeret i 248. og 249. betragtning til den anfægtede beslutning udledt, at producenterne af øl solgt under distributørens varemærke (Interbrew og Bavaria) havde indviet Heineken og Grolsch, som ikke er aktive i denne sektor, i deres prisstrategi (248. betragtning til den anfægtede beslutning). Kommissionen har heraf konkluderet, at de bilaterale drøftelser mellem Interbrew og Bavaria om forhøjelse af priserne på øl solgt under distributørens varemærke var en del af de generelle drøftelser mellem de fire bryggerier (252. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 128 Det må konstateres, at indiciene opregnet ovenfor underbygger erklæringen fra InBev og berettiger konstateringen af, at repræsentanterne for Heineken, Grolsch, Interbrew og Bavaria jævnligt mødtes inden for rammerne af en række uformelle møder benævnt »Catherijne-samordningen« eller »udvalget for løbende anliggender«, hvis sammensætning varierede (erklæringen fra InBev nævnt i 45. betragtning til den anfægtede beslutning, andre beviser undersøgt i 65.-222. betragtning til den anfægtede

beslutning). De 18 møder, der er nævnt i den anfægtede beslutning, som indgik i denne række, fandt sted den 27. februar 1996, den 19. juni 1996, den 8. oktober 1996, den 8. januar 1997, den 1. maj 1997, den 2. september 1997, den 16. december 1997, den 17. december 1997, den 12. marts 1998, den 9. april 1998, den 3. juli 1998, den 15. december 1998, den 8. januar 1999, den 4. marts 1999, den 10. maj 1999, den 11. august 1999, den 19. august 1999 og den 3. november 1999.

¹²⁹ Hvad angår indholdet af drøftelserne ført inden for rammerne af de nævnte møder underbygger de nævnte indicier erklæringen fra InBev og beviser følgende:

— hvad angår sektoren for indtagelse i hjemmet:

- De fire bryggerier drøftede priser (erklæringen fra InBev nævnt i 51. betragtning og andre beviser nævnt i 76., 129., 156., 174., 193., 212. og 213. betragtning til den anfægtede beslutning) og prisstigningerne for øl i Nederlandene (erklæringen fra InBev nævnt i 51. betragtning og andre beviser nævnt i 76., 89., 117. og 179. betragtning til den anfægtede beslutning).
- Der blev også gennemført drøftelser vedrørende priser ved hjælp af bilaterale kontakter navnlig mellem Grolsch og Heineken i juli 1999 (dokument nævnt i 212. og 213. betragtning til den anfægtede beslutning).
- Konkrete forslag med hensyn til priser blev drøftet (intern skrivelse fra Interbrew påberåbt i 89. betragtning til den anfægtede beslutning), og de udvekslede oplysninger var nogle gange forholdsvis detaljerede (dokumenter påberåbt i 129. og 174. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Der herskede i 1997 og 1998 enighed blandt bryggerierne om at foretage en prisforhøjelse inden eller i løbet af 1998 (dokumenter påberåbt i 89., 174. og 179. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Producenterne af øl under »varemærkerne A« (Heineken og Grolsch) insisterede, i modsætning til producenterne af »varemærkerne B« (øl solgt under distributørens varemærke) (Interbrew og Bavaria), som var imod, på, at prisforhøjelsen skete »i to faser«, først for varemærkerne B og dernæst for varemærkerne A, og at forhøjelsestaksten blev differentieret mellem varemærkerne A og varemærkerne B (erklæringen fra InBev nævnt i 53. betragtning, andre beviser påberåbt i 76., 89., 100., 117. og 193. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Bavaria meddelte (sandsynligvis under mødet den 12.3.1998), at det havde til hensigt at forhøje sine priser (beviser påberåbt i 129. og 179. betragtning og erklæringen fra InBev nævnt i 51. betragtning til den anfægtede beslutning). De andre bryggerier skulle sandsynligvis følge Bavaria ved efterfølgende at forhøje deres priser (erklæringen fra InBev nævnt i 51. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Hvad angår mekanismen for opfølgning aftales det, at forhøjelserne praktiseret af Bavaria skulle fremgå af tallene i databasen for supermarkeder indsamlet af AC Nielsen (dokumenter påberåbt i 129. og 179. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Der er intet bevis for, at prisforhøjelsen fastsat for 1998 har fundet sted.

- Inden for rammerne af prisdrøftelserne diskuterede bryggerierne situationen for visse specifikke supermarkeder (håndskrevne notater påberåbt i 76. og 156. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Under drøftelserne angav deltagerne konkrete tal for priserne (dokumenter påberåbt i 76., 89., 117., 129. og 174. betragtning til den anfægtede beslutning).

- hvad angår øl solgt under distributørens varemærke:
  - Fra 1995 har de nederlandske producenter af øl solgt under distributørens varemærke (Interbrew og Bavaria) ved flere lejligheder givet udtryk for deres bekymring forbundet med det belgiske bryggeri Martens' projekter om at trænge ind på det nederlandske marked i denne sektor (erklæringen fra InBev nævnt i 55. betragtning, andre beviser nævnt i 224., 236., 238. og 248. betragtning til den anfægtede beslutning).

  - Disse bekymringer blev drøftet i forbindelse med de bilaterale drøftelser mellem Bavaria og InBev (erklæringen fra InBev nævnt i 52. betragtning, intern skrivelse fra Interbrew nævnt i 227. betragtning til den anfægtede beslutning) og fem bilaterale møder (af den 8.3.1995, af anden halvdel af marts 1997, af 12.5.1997, af 19.6.1997 og af 8.9.1997) helliget dette problem (dokumenter påberåbt i 224. betragtning til den anfægtede beslutning).

  - To »belgisk-nederlandske« møder fandt ligeledes sted den 14. eller 15. juni 1998 (dokumenter påberåbt i 234., 236. og 238. betragtning til den anfægtede beslutning) og den 7. juli 1998 (erklæringen fra Haacht nævnt i 240. betragtning til den anfægtede beslutning) i Breda mellem Interbrew Nederland, Bavaria og de belgiske bryggerier Interbrew Belgique, Alken-Maes, Haacht og Martens (erklæringen fra InBev nævnt i 55. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Emnerne forbundet med øl solgt under distributørens varemærke blev også drøftet under deltagelse af Heineken og Grolsch (som ikke er aktive i dette segment) inden for rammerne af de almene drøftelser (erklæringen fra InBev nævnt i 54. betragtning, andre beviser påberåbt i 156., 193., 248. og 249. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Bryggerierne drøftede priserne på øl solgt under distributørens varemærke (erklæringen fra InBev nævnt i 54. betragtning, andre beviser påberåbt i 193., 199., 227., 236., 238. og 249. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Heineken og Grolsch udøvede et »psykologisk pres« på Bavaria og Interbrew for at forhøje priserne på øl solgt under distributørens varemærke (dokumenter påberåbt i 224. betragtning, i fodnote 493 og i 248. betragtning til den anfægtede beslutning) ved at nægte at forhøje priserne på varemærke A (erklæringen fra InBev nævnt i 53. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Det aftales såvel på bilateralt plan mellem Interbrew Nederland og Bavaria som på multilateralt plan mellem de nederlandske og belgiske bryggerier, som var aktive i sektoren, ikke at forsøge at kapre kunder fra hinanden og at respektere de respektive mængder for distributørmærkerne i Nederlandene og i Belgien. Det besluttedes bl.a., at kontrakten med en organisation, som varetager detailhandlendes køb, skulle gå til Interbrew Nederland (erklæringen fra InBev nævnt i 55. betragtning, dokumenter påberåbt i 224., 236. og 238. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Bryggerierne udvekslede oplysninger om de handelsbetingelser, som blev tilbudt visse specifikke kunder (skrivelse påberåbt i 227. betragtning til den anfægtede beslutning og dokumenter påberåbt i 236. og 238. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Under drøftelserne angav deltagerne konkrete tal for priserne (dokumenter påberåbt i 236., 238. og 249. betragtning til den anfægtede beslutning).

- hvad angår »horeca«-sektoren:
  - De fire bryggerier drøftede priserne (dokumenter påberåbt i 174., 193. og 197. betragtning til den anfægtede beslutning) og prisforhøjelser (håndskrevne notater påberåbt i 76. betragtning til den anfægtede beslutning) i »horeca«-sektoren.

  - Der fandtes mellem bryggerierne en aftale, der benævntes »skala«, som vedrørte størrelsen af de rabatter, som skulle indrømmes »horeca«-kunderne (erklæringen fra InBev nævnt i 48. betragtning, håndskrevne notater påberåbt i 92., 143. og 165. betragtning til den anfægtede beslutning), og som bryggerierne skulle »overholde« (håndskrevne notater påberåbt i 92. betragtning til den anfægtede beslutning). Overholdelse af denne aftale blev fulgt, og de overtrædelser, som der var kendskab til, var genstand for drøftelser inden for rammerne af »Catherijne«-møderne (erklæring fra InBev nævnt i 48. betragtning til den anfægtede beslutning).

  - Drøftelserne vedrørte ligeledes indførelsen af begrænsninger, som havde som mål at opretholde status quo i sektoren ved at undgå at overtage andre bryggeriers kunder (erklæringen fra InBev nævnt i 48. betragtning, intern skrivelse fra Heineken vedrørende Bavarias kapring af en studenterforening nævnt i 184. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Sådanne begrænsninger blev også drøftet i form af bilaterale kontakter. Jf. eksempelvis den 9. september 1998, hvor direktører i Heineken og i Bavaria drøftede Bavarias overtagelse af en af Heinekens »horeca«-kunder (intern skrivelse fra Heineken nævnt i 184. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Bryggerierne udvekslede oplysninger om visse præcise kunder og salgssteder (dokumenter påberåbt i 92., 143., 156., 165. og 184. betragtning til den anfægtede beslutning).

- Inden for rammerne af drøftelserne nævnte bryggerierne konkrete tal vedrørende rabatternes omfang og provisioner for nedsættelse (håndskrevne noter påberåbt i 143. og 165. betragtning til den anfægtede beslutning).

¹³⁰ Det er i lyset af disse elementer, at sagsøgerens argumentation om de tre bestanddele, som udgør den påtalte adfærd vedrørende for det første en koordinering af priser og prisstigninger på øl i Nederlandene både i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet, herunder hvad angår øl solgt under distributørens varemærke, for det andet en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren i Nederlandene, og for det tredje en lejlighedsvis koordinering af fordelingen af kunder både i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet i Nederlandene (artikel 1 i og 257. og 258. betragtning til den anfægtede beslutning), skal undersøges.

— Om de faktiske omstændigheder vedrørende konstateringerne af dels en koordinering af priser og prisstigninger på øl, dels en lejlighedsvis koordinering af fordelingen af kunder

- 131 Sagsøgeren har i det væsentlige anført, at Kommissionen har fortolket de håndskrevne notater udarbejdet af repræsentanterne for bryggerierne i forbindelse med de påtalte møder på en partisk og tendentiøs måde.
- 132 Selskabet har navnlig bestridt fortolkningen af de omstændigheder, som påberåbes i 76., 89., 92., 100., 117., 129., 143., 156., 179., 184., 193., 199., 227., 228., 236. og 238. betragtning til den anfægtede beslutning (jf. præmis 86-95, 99-101, 106-111, 115, 117, 119 og 121 ovenfor).
- 133 Inden sagsøgerens argumenter vedrørende de ovennævnte omstændigheder skal undersøges, bemærkes, at størstedelen af de faktiske konstateringer, som er opregnet i præmis 128 og 129 ovenfor, er baseret på flere beviser.
- 134 For det første henviser sagsøgeren forskellige steder i stævningen til de dokumentbeviser, der er påberåbt i 76., 100., 117., 156., 193. og 199. betragtning til den anfægtede beslutning for i det væsentlige at gøre gældende, at de ikke kan bevise en koordinering af priser hverken i sektoren for indtagelse i hjemmet, herunder segmentet vedrørende øl solgt under distributørens varemærke, eller i »horeca«-sektoren.
- 135 Det bemærkes herved for det første, at den omstændighed, at bryggerierne har drøftet priser og eventuelle prisstigninger i disse sektorer også er blevet bevist ved de dokumenter, der er nævnt i 174., 212., 213. og 249. betragtning til den anfægtede beslutning. Selv om det er korrekt, at disse dokumenter især vedrører drøftelserne mellem Heineken og Grolsch, forholder det sig ikke desto mindre således, at sagsøgeren var orienteret om disse drøftelser, som i det mindste delvist fandt sted under

dets deltagelse (jf. dokumentet nævnt i 249. betragtning til den anfægtede beslutning og i præmis 125 ovenfor), og at det derfor kunne holdes ansvarlig herfor (jf. denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 80-83).

- 136 Det bemærkes dernæst, at i modsætning til hvad sagsøgeren har anført, fremgår det af de dokumenter, som er nævnt i 76., 100., 117. og 156. betragtning til den anfægtede beslutning, at der herskede mere end almindelig utilfredshed hos bryggerierne med hensyn til forbrugerpriseniveauet. Disse dokumenter beviser således, at bryggerierne i forbindelse med deres drøftelser berørte situationen for visse specifikke kunder og salgssteder og nævnte konkrete tal for priser og rabatter.
- 137 Sagsøgeren har for det andet anført, at den interne skrivelse fra Heineken vedrørende Bavarías kapring af en studenterforening (184. betragtning til den anfægtede beslutning), er det eneste bevis, som konkret vidner om drøftelser mellem bryggerierne (i dette tilfælde Heineken og Bavaria) vedrørende overtagelse af »horeca«-kunder (jf. præmis 107 ovenfor). Ifølge sagsøgeren kan det snarere udledes af denne skrivelse, at repræsentanten for Heineken har givet udtryk for sin utilfredshed med hensyn til tabet af en stor »horeca«-kunde. Sagsøgeren benægter i øvrigt, at der fandtes en kompensationsordning mellem bryggerierne i tilfælde af kapring af kunder, idet det har anført, at en sådan ordning ville være uforenelig med den påståede samordning vedrørende fordelingen af kunderne.
- 138 Disse påstande fra sagsøgeren er ikke plausible. Kommissionen har i den anfægtede beslutning med rette anført, at sætningen »der havde således kunnet kompenseres for de tabte hektoliter på anden vis« i den omhandlede skrivelse angiver, at Heineken og Bavaria ikke havde drøftet behovet for en kompensation, men alene hvordan en kompensation kunne opnås (185. betragtning til den anfægtede beslutning), og at

anvendelsen af ordene »kendte retorik«, »eftertryk« og »frivilligt« betyder, at Bavaria ifølge ophavsmanden, som tilhører Heineken, mistænkes for ikke at overholde en regel om, at bryggerierne ikke aktivt opsøger de andre bryggeriers »horeca«-kunder (188. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 139 Den faktiske omstændighed, som er påberåbt i 184.-188. betragtning til den anfægtede beslutning, underbygger derfor påstandene indeholdt i erklæringen fra InBev, som er nævnt i 48. betragtning til den anfægtede beslutning, med hensyn til et arrangement, hvorefter man ikke overtog »horeca«-kunder.
- 140 Sagsøgeren har for det tredje gjort gældende, at uanset angivelsen af en »enighed« i skrivelsen af 25. marts 1997 (nævnt i 89. betragtning til den anfægtede beslutning), af et løfte fra Bavaria i det interne notat fra Heineken af 14. oktober 1998 (nævnt i 179. betragtning til den anfægtede beslutning) vedrørende prisstigningen i sektoren for indtagelse i hjemmet, og af en præcis sats for en sådan stigning i de håndskrevne notater fra en horeca-direktør i Bavaria (nævnt i 129. betragtning til den anfægtede beslutning) og til trods for drøftelsen af rabatter, som blev indrømmet i »horeca«-sektoren, som er afspejlet i de håndskrevne notater nævnt i 92. og 143. betragtning til den anfægtede beslutning, fortsatte bryggerierne med selvstændigt at anvende deres egne strategier på markedet.
- 141 Hvad angår henvisningen i det interne notat fra Heineken (påberåbt i 179. betragtning til den anfægtede beslutning), hvorefter »prisstigningen lovet af Bavaria i CBK [ikke] fremgår tydeligt i [tallene] fra Nielsen«, har sagsøgeren anført, at den omstændighed, at ordet »lovet« anvendes for at beskrive selskabets meddelelse om en prisstigning, som allerede kendtes på markedet i månedsvis, ikke udgør et overbevisende bevis for et kartel.

- 142 Det skal herved bemærkes, at som Kommissionen med rette har anført i 182. betragtning til den anfægtede beslutning, afviger en fortolkning af ordet »love«, som omfatter alene det forhold at »nævne« en prisforhøjelse, fra ordets almindelige betydning. Konklusionen om, at sagsøgeren har forpligtet sig til at forhøje sine priser, underbygges af angivelsen af, at forhøjelsen »[ikke] fremgår tydeligt i [tallene] fra Nielsen«. Oplysningerne fra supermarkedernes kasseapparater er således blevet anvendt som et opfølgingsredskab, hvorved Bavarias prisforhøjelse skulle kunne »afspejles« (jf. 133. betragtning til den anfægtede beslutning). Henvisningen til disse oplysninger, som også fremgår af de håndskrevne notater fra en horeca-direktør i Bavaria (nævnt i 129. betragtning til den anfægtede beslutning), passer logisk set bedre ind i en opfølgningssammenhæng med hensyn til gennemførelsen af en forpligtelse end i en sammenhæng vedrørende undersøgelsen af en simpel angivelse.
- 143 At der bestod en enighed om at forhøje priserne i 1998 fremgår desuden meget klart af den interne skrivelse fra Interbrew af 25. marts 1997 (nævnt i 89. betragtning til den anfægtede beslutning). Hvad angår sagsøgerens argument, hvorefter der i realiteten ikke er blevet anvendt en prisforhøjelse før 1998, bemærkes blot, at den omstændighed alene, at en aftale om priser ikke gennemføres, ikke i sig selv indebærer, at selve aftalen aldrig har eksisteret.
- 144 Den omstændighed, at prisforhøjelsen omhandlet i skrivelserne skulle ske »før 1998«, mens de ovennævnte beviser blev udarbejdet i 1998, kan heller ikke tilbagevise forekomsten af en forbindelse mellem disse dokumenter. Det er således meget tænkeligt, at den prisforhøjelse, som oprindeligt var fastsat for en dato i 1997, på grund af vanskeligheder forbundet med forhandlingen af fremgangsmåden for dens gennemførelse (navnlig den differentierede forhøjelse af priserne for varemærkerne A og B omhandlet i den interne skrivelse fra Interbrew) først er blevet udsat til det følgende år og dernæst blevet opgivet af bryggerierne.

- 145 Hvad angår sagsøgerens påstand, hvorefter bryggerierne uanset drøftelsen af rabatter indrømmet i »horeca«-sektoren var fortsat med selvstændigt at anvende deres egne strategier på markedet, bemærkes, at det må antages — med forbehold af det modbevis, som det må påhvile de pågældende erhvervsdrivende at føre — at de virksomheder, som deltager i samordningen, og som forbliver aktive på markedet, tager hensyn til informationsudvekslingen med deres konkurrenter for at fastlægge deres adfærd på markedet. Dette gælder så meget desto mere, når samordningen finder sted regelmæssigt og over en lang periode (dommen i sagen Hüls mod Kommissionen, nævnt i præmis 36 ovenfor, præmis 162).
- 146 Hvad for det fjerde angår sagsøgerens bilaterale samordning med Interbrew i segmentet af øl solgt under distributørens varemærke har sagsøgeren for det første gjort gældende, at den interne skrivelse fra Interbrew, som er dateret den 26. september 1997 (nævnt i 227. betragtning til en anfægtede beslutning), og erklæringen fra InBev af 21. februar 2006 (nævnt i 228. betragtning til den anfægtede beslutning), vedrører en kunde i Tyskland og derfor ikke i sig selv kan udgøre et bevis for en overtrædelse, der vedrører det nederlandske marked. Hvad dernæst angår oplysningerne vedrørende mødet den 14. eller 15. juni 1998, dvs. de håndskrevne notater fra en direktør i sagsøgeren (nævnt i 236. betragtning til den anfægtede beslutning) og passagen i erklæringen fra InBev af 21. februar 2006 (nævnt i 238. betragtning til den anfægtede beslutning), hvoraf fremgår, at det blev besluttet, at en kontrakt med en organisation, som varetager detailhandlendes køb, skulle gå til Interbrew i Nederlandene, og at direktøren fra InBev derefter oplyste de andre deltagere om, at de ikke længere skulle fremsætte tilbud til denne organisation, har sagsøgeren gjort gældende, at det fremgår af de omhandlede oplysninger, at denne beslutning allerede var blevet truffet på tidspunktet for mødet. Ifølge sagsøgeren beviser disse oplysninger ikke en samordning mellem sagsøgeren og de andre bryggerier vedrørende den leverandør, som skulle levere til den pågældende organisation i fremtiden.
- 147 Det bemærkes herved, at de beviser, som Kommissionen har anvendt for at bevise en bilateral samordning mellem sagsøgeren og Interbrew ikke er begrænset til dem, som er nævnt i præmis 146 ovenfor, men også omfatter de dokumenter, der er påberåbt i 224. betragtning til den anfægtede beslutning vedrørende en række bilaterale møder

mellem sagsøgeren og Interbrew, fortolkningen af hvilke ikke bestrides af sagsøgeren. Det fremgår navnlig af disse dokumenter, at blandt de emner, som blev drøftet, var »situationen for markedet for distributørvaremærker i Nederlandene og den omstændighed, at Bavaria havde taget en kunde fra Interbrew [...] [samt] grundpris[en] tilbudt [kunden]« (224. betragtning til og fodnote 495 i den anfægtede beslutning).

- ¹⁴⁸ Selv om de oplysninger, som er påberåbt i 227. og 228. betragtning til den anfægtede beslutning, vedrører en kunde i Tyskland, og de oplysninger, der er påberåbt i 236. og 238. betragtning, omhandler en allerede indtrådt faktisk omstændighed, forholder det sig ikke desto mindre således, at disse oplysninger giver en relevant indikation af forekomsten af en praksis mellem sagsøgeren og Interbrew, som bestod i udveksling af oplysninger, som var følsomme for markedet, og underbygger således de oplysninger, der er påberåbt i 224. betragtning til den anfægtede beslutning, til støtte for konstateringen af en bilateral samordning mellem disse virksomheder i segmentet af øl solgt under distributørens varemærke.
- ¹⁴⁹ Hvad for det femte angår sagsøgerens deltagelse i møderne i Breda med Interbrew Nederland og de belgiske bryggerier Interbrew Belgique, Alken-Maes, Haacht og Martens har sagsøgeren anført, at disse møder blev afholdt på initiativ af Interbrew, og har henvist til følgende erklæringer fra det belgiske bryggeri Alken-Maes og fra Groupe Danone SA, nævnt i 160. og 177. betragtning til Kommissionens beslutning 2003/569/EF af 5. december 2001 om en procedure i henhold til artikel 81 [EF] (sag IV/37.614/F3 — PO/Interbrew og Alken-Maes) (EUT 2003 L 200, s. 1):

— Alken-Maes: »Hvad angår det nederlandske marked blev enhver udveksling af oplysninger afvist.«

— Groupe Danone: »Markedet for distributørens varemærker blev desuden ikke behandlet i sin helhed, eftersom de udenlandske producenter nægtede at samarbejde.«

- 150 Disse erklæringer skal imidlertid fortolkes i lyset af de elementer, som Kommissionen har påberåbt sig i 234., 240. og 241. betragtning til den anfægtede beslutning.
- 151 For det første fremgår det af erklæringen fra Haacht vedrørende det første møde den 14. eller 15. juni 1998, at nægtelsen af at udveksle oplysninger kun vedrørte priser: »Hvad angår priserne aftalte deltagerne i princippet ikke at udveksle oplysninger herom [...]« De nederlandske bryggerier gav derimod »deres samtykke med henblik på udveksling af oplysninger vedrørende mængderne, betingelserne, varigheden af kontrakterne og eventuelle forfaldsdage og kunder«. Det fremgår desuden af denne erklæring, at »deltagerne i mødet fandt det nødvendigt at pålægge en neutral part at centralisere udvekslingen af oplysninger. Denne anmodning blev fremsat, fordi de parter, som var til stede på det nederlandske marked, ikke havde tiltro til de andre parter. Haacht blev opfordret til at centralisere oplysningerne, i det omfang det ikke var aktivt på det nederlandske marked«.
- 152 Dernæst fremgår det af erklæringen fra Haacht vedrørende det andet møde den 7. juli 1998, at »[...] Haacht [under dette møde] [uddelte] oplysninger indsamlet på det nederlandske marked«.
- 153 Endelig fremgår det af erklæringen fra en direktør for »indtagelse i hjemmet« fra In-Bev (241. betragtning til den anfægtede beslutning), at »Bavaria og Interbrew kun gav oplysninger om mængderne pr. distributørvaremærke og pr. kunde, idet [de belgiske] bryggerier [...] også havde angivet nedsættelserne. Skemaet som helhed er blevet udarbejdet af en kommerciel direktør i Haacht. Det er blevet sendt til privatadresserne for de personer, som deltog«.
- 154 Henset til disse elementer kan sagsøgerens argumenter om, at der ikke foreligger en aftale med de andre mødedeltagere med henblik på udveksling af erhvervshemmeligheder, ikke tiltrædes.

- 155 Det følger af det foregående, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har henvist til en række præcise og samstemmende beviser, som retligt fyldestgørende beviser de faktiske konstateringer vedrørende bestanddelene af den omhandlede overtrædelse hvad angår koordineringen af priser og prisstigninger og fordelingen af kunderne. Gyldigheden af disse konstateringer ændres i øvrigt ikke af sagsøgerens argumenter vedrørende elementerne opregnet i præmis 132 ovenfor.
- 156 Sagsøgerens argumentation om en ukorrekt bedømmelse af de faktiske omstændigheder vedrørende disse to bestanddele af den omhandlede overtrædelse skal derfor forkastes.

— Om de faktiske omstændigheder vedrørende konstateringen af en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren

- 157 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ikke har godtgjort, at de omhandlede virksomheder har koordineret andre handelsbetingelser end priser, som blev tilbudt kunderne i »horeca«-sektoren.
- 158 Det er Kommissionens opfattelse, at de håndskrevne notater påberåbt i 67. og 138. betragtning til den anfægtede beslutning indeholder bevis for en lejlighedsvis koordinering mellem de fire bryggerier af visse handelsbetingelser såsom lånebetingelser tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren (258. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 159 De håndskrevne notater nævnt i 67. betragtning til den anfægtede beslutning indeholder følgende bemærkning: »Sikkerhed/finansiering: fin[ansiering] for [...] større end behovet hos bestemte steder. Dvs. [...] mil[lioner]«.

- 160 Ifølge Kommissionen betyder dette citat, at bryggerierne under mødet den 27. februar 1996 drøftede sikkerhed og finansiering, som blev tilbudt, eller som skulle tilbydes af et eller flere bryggerier til fordel for bestemte salgssteder (68. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 161 Det bemærkes, at sagsøgeren har foreslået et sandsynligt alternativ til fortolkningen af den af Kommissionen påberåbte passage og angivet, at den indgår i en drøftelse af »tvivlsomme debitorer«.
- 162 Kommissionen påberåber sig i 138. betragtning til den anfægtede beslutning de håndskrevne notater fra en »horeca«-direktør i Bavaria vedrørende mødet den 12. marts 1998, som indeholder følgende passage: »Bav rente [...]»? med mindre der ydes erstatning for markedsføring«. Ifølge Kommissionen beviser denne passage, at der blev ført en diskussion vedrørende renten på de lån, som blev givet til »horeca«-salgsstederne (142. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 163 Selv om det lægges til grund, at Kommissionen har fortolket de håndskrevne notater korrekt, gør en så isoleret og kortfattet henvisning og manglen på enhver konkret indikation vedrørende de andre bryggeriers deltagelse i en drøftelse af de omhandlede emner det ikke muligt at fastslå, at disse notater udgør et tilstrækkeligt bevis for en hemmelig aftale vedrørende en lejlighedsvis koordinering af visse handelsbetingelser.
- 164 Kommissionen har i sine svar på spørgsmålene fra Retten anført, at de håndskrevne notater, som er påberåbt i 67. og 138. betragtning til den anfægtede beslutning, underbygges af erklæringen fra InBev, hvoraf fremgår, at »Catherijne«-mødet den 12. marts 1998 var helliget spørgsmål vedrørende »horeca«-sektoren og sektoren for indtagelse i hjemmet, og at deltagerne i »Catherijne«-møderne indbyrdes havde koordineret investeringer i »horeca«-sektoren for at undgå overtagelse af kunder.

- 165 Det må ikke desto mindre konstateres, at de to passager, som Kommissionen har nævnt, såvel som Kommissionens henvisning til »ånden af InBev-erklæringen« ikke udgør noget konkret indicium med hensyn til forekomsten af drøftelser mellem bryggerierne vedrørende koordineringen af lånebetingelserne og derfor ikke kan underbygge Kommissionens konklusion i denne forbindelse.
- 166 Det bemærkes derfor, at Kommissionens konstatering vedrørende en lejlighedsvis koordinering mellem bryggerierne af de lånebetingelser, som blev tilbudt individuelle kunder i »horeca«-sektoren, er baseret på fragmentariske og upræcise beviser.
- 167 Når henses til dels det forhold, at henvisningerne i de håndskrevne notater påberåbt i 67. og 138. betragtning til den anfægtede beslutning er isolerede og kortfattede, dels den alternative, sandsynlige fortolkning, som sagsøgeren har fremført, samt manglen på konkrete indicier vedrørende dette punkt i erklæringen fra InBev, må det konstateres, at Kommissionen ikke retligt fyldestgørende har godtgjort, at den omhandlede overtrædelse har omfattet en »lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de individuelle kunder i horeca-segmentet i Nederlandene«.
- 168 Konstateringen herom i 258. betragtning til og artikel 1 i den anfægtede beslutning kan således ikke anses for bevist.
- 169 Sagsøgerens argumentation om en ukorrekt bedømmelse af de faktiske omstændigheder hvad angår en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt individuelle kunder i »horeca«-sektoren, skal derfor godtages.

— Om påstanden om en retlig fejl og en fejl ved kvalificeringen af de faktiske omstændigheder

- 170 Sagsøgeren har anført, at Kommissionens konstatering af, at der foreligger en række aftaler og/eller former for samordnet praksis mellem virksomheder som omhandlet i artikel 81 EF, følger af en fejl med hensyn til fortolkningen og anvendelsen af denne bestemmelse (337. og 341. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 171 Det bemærkes først og fremmest, at de fire bryggerier inden for rammerne af de multilaterale møder og deres bilaterale kontakter flere gange har udvekslet følsomme oplysninger om markedet (priserne, størrelsen af rabatter og konkrete tilbud til visse kunder), som til tider var ret detaljerede (dokumenter påberåbt i 129. og 174. betragtning til den anfægtede beslutning) og omfattede konkrete tal for priser (dokumenter påberåbt i 76., 89., 117., 129. og 174. betragtning til den anfægtede beslutning), rabatter og provisioner for nedsættelse (dokumenter påberåbt i 143. og 165. betragtning til den anfægtede beslutning) samt indikationer vedrørende kunder og salgssteder såvel i »horeca«-sektoren (dokumenter påberåbt i 92., 143., 156., 165. og 184. betragtning til den anfægtede beslutning) som i sektoren for indtagelse i hjemmet (dokumenter påberåbt i 76. og 156. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 172 Visse konkrete forslag vedrørende adfærden på markedet er også blevet drøftet, navnlig forslaget om at foretage en prisforhøjelse i to stadier i sektoren for indtagelse i hjemmet (dokument påberåbt i 89. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 173 At der aldrig er blevet udarbejdet et officielt referat for »Catherijne«-møderne, at indholdet af drøftelserne næsten aldrig er blevet afspejlet i et internt notat, og at kalendere og notater i anledning af disse møder er blevet destrueret i november 1998 (erklæringen fra InBev nævnt i 61. betragtning til den anfægtede beslutning), angiver

desuden, at i modsætning til hvad sagsøgeren har anført, var drøftelserne hemmelige, og deltagerne var bevidst omkring ulovligheden af deres adfærd og forsøgte at skjule den.

- 174 I modsætning til hvad sagsøgeren har anført, fremgår det af de dokumentbeviser, som Kommissionen har undersøgt, at en samstemmende vilje var blevet opnået vedrørende visse forslag såsom forslagene om at tildele Interbrew en kontrakt med en organisation, som varetager detailhandlendes køb (dokument påberåbt i 236. betragtning til den anfægtede beslutning og i fodnote 531 i den anfægtede beslutning) og den samordnede prisforhøjelse før eller i løbet af 1998 (dokument påberåbt i 89. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 175 Det forhold, at der i sidstnævnte tilfælde foreligger en aftale som omhandlet i artikel 81 EF, ændres ikke af den sandsynlige omstændighed, at den samstemmende vilje mellem bryggerierne ikke udstrakte sig til de konkrete fremgangsmåder for gennemførelsen af prisforhøjelsen, eller af det forhold, at denne aldrig indtraf på markedet.
- 176 Selv om det lægges til grund, at der aldrig er nået en aftale med hensyn til de specifikke elementer af den planlagte restriktion, er det med rette, at Kommissionen har konstateret, at bryggerierne ved deres jævnlige drøftelser klart har givet udtryk for deres fælles hensigt om at nå frem til en konkurrencebegrænsende aftale (341. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 177 Desuden har den fortsatte udveksling af følsomme oplysninger, der ikke er tilgængelige for offentligheden, og som repræsentanterne for de fire bryggerier har fundet nyttige at notere i deres kalendere og at nævne i forbindelse med deres interne korrespondance, givetvis for hvert af dem resulteret i, at usikkerheden med hensyn til deres konkurrenters forventede adfærd er blevet formindsket.

- 178 Det må herved — med forbehold af det modbevis, som det påhviler de pågældende erhvervsdrivende at føre — antages, at de virksomheder, som deltager i samordningen, og som forbliver aktive på markedet, tager hensyn til informationsudvekslingen med deres konkurrenter for at fastlægge deres adfærd på dette marked. Dette gælder så meget desto mere, når samordningen finder sted regelmæssigt og over en lang periode, som det var tilfældet i den foreliggende sag (jf. i denne retning dommen i sagen Hüls mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 36, præmis 162).
- 179 Det er i det væsentlige sagsøgerens opfattelse, at selskabet har tilbagevist denne formodning, idet det har ført bevis for, at de fire bryggerier til trods for drøftelserne har fastlagt deres adfærd på markedet selvstændigt.
- 180 Dette argument kan ikke tiltrædes. Det er givetvis korrekt, at såvel erklæringerne fra direktørerne i InBev som den omstændighed, at Heineken ikke hævede sine priser før i februar 2000, viser, at hvert bryggeri i den omhandlede periode fulgte sin egen politik på markedet. Selv om sidstnævnte konstatering kan vise, at der ikke er blevet indgået formelle forpligtelser eller foretaget en reel koordinering mellem bryggerierne, er den imidlertid ikke tilstrækkelig til at bevise, at disse aldrig har taget hensyn til oplysningerne udvekslet under de påtalte møder for hver især at fastlægge deres adfærd på markedet.
- 181 Sagsøgeren har følgelig ikke tilbagevist formodningen fastsat i den retspraksis, som er nævnt i præmis 178 ovenfor.
- 182 Det må derfor konstateres, at de elementer, som udgør en samordnet praksis, som følger af den retspraksis, som er nævnt i præmis 36 og 37, er opfyldt i den foreliggende sag hvad angår adfærden vedrørende dels en koordinering af priser og prisstigninger vedrørende øl, dels en lejlighedsvis koordinering af fordelingen af kunder.

- 183 Under disse omstændigheder bemærkes, at Kommissionen var berettiget til at kvalificere den omhandlede adfærd som »en række aftaler og/eller former for samordnet praksis«, i det omfang denne adfærd på en gang omfattede elementer, som skal kvalificeres som »aftaler«, og elementer, som skal kvalificeres som »former for samordnet praksis«. Da der er tale om en kompleks faktisk situation, må Kommissionens dobbelte kvalifikation i den anfægtede beslutnings artikel 1 forstås ikke som en kvalifikation, som forudsætter, at der samtidigt og kumulativt føres bevis for, at de faktiske omstændigheder hver for sig indeholder de elementer, der er forudsætningen for, at der foreligger en aftale og en samordnet praksis, men som en tilkendegivelse af, at der er tale om et kompleks, som indeholder faktiske omstændigheder, hvoraf nogle er kvalificeret som aftaler og andre som samordnet praksis, jf. artikel 81 EF. Det fremgår ikke af denne bestemmelse, at der skal ske en specifik kvalifikation for en sådan kompleks overtrædelse (jf. i denne retning dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 34, præmis 264).
- 184 Endelig har sagsøgeren under påberåbelse af, at der er sket tilsidesættelse af princippet *ne bis in idem*, bestridt, at det kan holdes ansvarligt for den påståede samordning med de belgiske bryggerier vedrørende segmentet af øl solgt under distributørens varemærke.
- 185 Sagsøgeren har bl.a. gjort gældende, at den belgisk-nederlandske samordning allerede har været genstand for beslutning 2003/569, og at det i sidstnævnte beslutning ikke er blevet pålagt en bøde for dets deltagelse i møderne i Breda med Interbrew Nederland og de belgiske bryggerier Interbrew Belgique, Alken-Maes, Haacht og Martens, således at Kommissionen ikke kan pålægge det en bøde på ny uden at tilsidesætte princippet *ne bis in idem*, som forbyder, at en virksomhed drages til ansvar på grund af en adfærd, som den tidligere er blevet frifundet for.
- 186 Det bemærkes, at princippet *ne bis in idem*, som udgør et generelt EU-retligt princip, hvis overholdelse domstolene sikrer, forbyder, at den samme person straffes mere end en gang for samme ulovlige adfærd for at beskytte det samme retsgode. Anvendelsen af dette princip afhænger af, at tre betingelser er opfyldt, nemlig at de faktiske omstændigheder er identiske, at lovovertræderen er den samme person, og at den

retsbeskyttede interesse er den samme (jf. i denne retning dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 338).

- 187 Det bemærkes i den foreliggende sag, at sagsøgeren ikke er blandt adressaterne for beslutning 2003/569 eller for klagepunktsmeddelelsen vedtaget inden for rammerne af den procedure, som har resulteret i vedtagelsen af nævnte beslutning. Det fremgår tydeligt af 250.-260. betragtning til beslutning 2003/569, at sagsøgerens deltagelse i møderne i Breda kun er angivet i forbindelse med redegørelsen for de faktiske omstændigheder og ikke har været genstand for nogen retlig bedømmelse fra Kommissionens side. Det er endvidere tydeligt, at nævnte beslutning på ingen måde tilsigter at udtale sig om sagsøgerens involvering i den belgisk-nederlandske samordning.
- 188 Eftersom sagsøgeren ikke er blevet pålagt en bøde i forbindelse med beslutning 2003/59 for den i den foreliggende sag omhandlede ulovlige adfærd, er sagsøgerens argumentation om en tilsidesættelse af princippet *ne bis in idem* ugrundet.
- 189 Henset til det foregående kan sagsøgerens argumentation om en retlig fejl ikke tiltrædes.
- 190 Eftersom sagsøgeren ikke har godtgjort, at den anfægtede beslutning er behæftet med en retlig fejl hvad angår anvendelsen af artikel 81 EF, skal selskabets argumentation, som i det væsentlige er baseret på samme forudsætning, hvorefter Kommissionen har fortolket denne bestemmelse ukorrekt, i strid med princippet om uskyldsformodning, og undladt at give en tilstrækkelig begrundelse til støtte for konstateringen af overtrædelsen, endelig også forkastes.

— Konklusion

- 191 Efter undersøgelsen af det andet anbringende ovenfor bemærkes, at der ikke retligt fyldestgørende er blevet ført bevis for Kommissionens konstatering med hensyn til en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser end priser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren Nederlandene, og at denne konstatering derfor ikke kan tiltrædes (jf. præmis 159-169 ovenfor).
- 192 Følgelig skal den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, i det omfang den lægger nævnte bestanddel af den omhandlede overtrædelse til grund, og følgelig skal størrelsen af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt, ændres. De konkrete følger af denne ændring er præciseret i præmis 344 og 345 nedenfor.
- 193 I øvrigt forkastes det andet anbringende.

Om det tredje anbringende vedrørende overtrædelsens varighed

Parternes argumenter

- 194 Sagsøgeren har bestridt fastsættelsen af den 27. februar 1996 og den 3. november 1999 som datoerne for begyndelsen og afslutningen på den overtrædelse, som det pålægges ansvaret for. Selskabet er bl.a. af den opfattelse, at begyndelsen og afslutningen på overtrædelsen direkte skal fastsættes ud fra beviser og er underlagt en tungere bevisbyrde, som ikke er opfyldt i den foreliggende sag.

- 195 Hvad angår mødet den 27. februar 1996, som er lagt til grund som datoen for overtrædelsens begyndelse, har sagsøgeren anført, at de håndskrevne notater, som Kommissionen har påberåbt sig i 67. betragtning til den anfægtede beslutning, vedrører en generel drøftelse af »tvivlsomme debitorer« i »horeca«-sektoren, som ikke kan anses for konkurrencebegrænsende.
- 196 For så vidt angår mødet den 3. november 1999, som er lagt til grund som datoen for overtrædelsens ophør, har sagsøgeren anført, at Kommissionens konstatering vedrørende den ulovlige karakter af dette møde modsiges af erklæringerne fra direktørerne i InBev.
- 197 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumenter.

Rettens bemærkninger

- 198 Overtrædelsens varighed udgør en integreret del af overtrædelsesbegrebet i henhold til artikel 81, stk. 1, EF, som det først og fremmest påhviler Kommissionen at føre bevis for. I denne henseende er det i henhold til retspraksis et krav, at i mangel af beviser, der gør det muligt at foretage direkte fastlæggelse af en overtrædelses varighed, skal Kommissionen i det mindste støtte sig på beviser, der vedrører faktiske omstændigheder, som tidsmæssigt ligger indbyrdes så nær, at det med rimelighed kan medgives, at denne overtrædelse er forløbet uafbrudt mellem to specifikke datoer (jf. dommen i sagen *Peróxidos Orgánicos mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 78, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).
- 199 I den foreliggende sag har sagsøgeren bestridt fastsættelsen af såvel datoen for overtrædelsens begyndelse som datoen for overtrædelsens afslutning.

— Om fastsættelsen af datoen for overtrædelsens begyndelse

- 200 Kommissionen har lagt den 27. februar 1996 til grund som datoen for begyndelsen på den omhandlede overtrædelse, som er datoen for det første »Catherijne«-møde, med hensyn til hvilket den rådede over direkte beviser for de fire bryggeriers deltagelse.
- 201 Som konstateret i præmis 159-169 ovenfor, udgør de håndskrevne notater vedrørende dette møde, som er nævnt i 67. betragtning til den anfægtede beslutning, ikke i sig selv en række beviser, som retligt fyldestgørende kan bevise konstateringen af en overtrædelse hvad angår en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de individuelle forbrugere i »horeca«-sektoren.
- 202 Denne konstatering er imidlertid ikke i sig selv til hinder for, at de samme elementer anvendes for at fastlægge datoen for begyndelsen af overtrædelsen i sin helhed.
- 203 Det må således konstateres, at mødet den 27. februar 1996 er en del af en række periodiske møder, som involverede de samme deltagere, og som fandt sted under lignende omstændigheder. De blev benævnt »Catherijne-samordningen« og »udvalget for løbende anliggender«, samlede repræsentanter for de fire nederlandske bryggerier Heineken, InBev, Grolsch og Bavaria, blev afholdt parallelt med de officielle møder i CBK, og drøftelserne, som førtes i denne sammenhæng, afspejledes aldrig i referater og næsten aldrig i interne notater. I erklæringen fra InBev fremstilles disse møder også som værende en del af en række, og en oversigt med navne, adresser, datoer og steder for en stor del af disse, herunder mødet den 27. februar 1996, er indeholdt i bilaget (44. betragtning til den anfægtede beslutning).

- 204 Det er allerede blevet konstateret på grundlag af såvel erklæringen fra InBev som adskillige andre beviser, at de møder, som var en del af denne række, havde et konkurrencebegrænsende formål (præmis 171-176 ovenfor). En række indicier, som viser den systematiske karakter af møderne og deres konkurrencebegrænsende indhold og erklæringen fra InBev, som har en stor bevisværdi, gør det muligt at fastslå, medmindre der føres bevis for det modsatte, at samtlige de omhandlede møder havde et konkurrencebegrænsende formål, selv i mangel af et tilstrækkeligt bevis for indholdet af en del af disse møder.
- 205 Sagsøgeren er i det væsentlige af den opfattelse, at denne logik ikke kan anvendes i forbindelse med fastlæggelsen af datoerne for overtrædelsens begyndelse og afslutning. Selskabet har bl.a. gjort gældende, at Kommissionen retligt fyldestgørende må bevise den præcise dato for overtrædelsens begyndelse.
- 206 Det bemærkes herved, at Kommissionen for at fastlægge datoen for overtrædelsens begyndelse ikke har begrænset sig til at basere sig på elementerne vedrørende mødet den 27. februar 1996.
- 207 Kommissionen angiver således i 466.-469. betragtning til den anfægtede beslutning, i forhold til hvert af de omhandlede bryggerier, herunder sagsøgeren, at de har deltaget i overtrædelsen »i det mindste fra den 27. februar 1996 til den 3. november 1999«. Kommissionen præciserer desuden i 56. betragtning til den anfægtede beslutning, at ifølge erklæringen fra InBev begyndte overtrædelsen langt før 1996, nemlig:
- »i 1990 eller endnu tidligere« hvad angår drøftelserne vedrørende forhøjelser af »horeca«-priserne

- i »1993-1994« hvad angår drøftelserne vedrørende rabatter og overførsler mellem bryggerier af »horeca«-salgssteder

- i »1987« hvad angår drøftelserne mellem Oranjeboom-Interbrew og Bavaria vedrørende øl solgt under distributørens varemærke.

208 Henset til den betydelige bevisværdi af erklæringen fra InBev har Kommissionen kunnet fastslå, at den omhandlede overtrædelse begyndte i det mindste på tidspunktet for de første møder i 1996, som fremgår af den oversigt, som er vedlagt som bilag til erklæringen fra InBev, på hvilke InBev har været repræsenteret efter dets erhvervelse af Oranjeboom i 1995.

209 I det omfang der for det første er blevet ført bevis for, at sagsøgeren var repræsenteret på mødet den 27. februar 1996, og det for det andet fremgår af erklæringen fra InBev, at sagsøgeren var involveret i »Catherijne«-møderne lige fra begyndelsen i 1993 eller i 1994, har Kommissionen med rette kunnet konstatere, at sagsøgeren var involveret i den omhandlede overtrædelse i det mindste fra den 27. februar 1996.

210 Den omstændighed, at den anfægtede beslutning ikke har fastslået en overtrædelse før denne dato, udgør en indrømmelse over for adressaterne for den anfægtede beslutning. Det bemærkes herved, at Retten ikke skal træffe afgørelse om lovligheden eller rimeligheden af denne indrømmelse (jf. i denne retning dommen i sagen JFE Engineering mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 340 og 341).

211 Med hensyn til et møde, som indgår i en ordning med jævnlige møder, hvis konkurrencebegrænsende karakter er tilstrækkeligt bevist, påvirkes konstateringen af datoen for overtrædelsens begyndelse under disse omstændigheder ikke af sagsøgerens argumentation om et utilstrækkeligt konkret bevis hvad angår indholdet af mødet den 27. februar 1996.

- 212 Klagepunktet vedrørende fastsættelsen af datoen for overtrædelsens begyndelse skal derfor forkastes.

— Om fastlæggelsen af datoen for overtrædelsens ophør

- 213 Kommissionen har lagt den 3. november 1999 til grund som datoen for overtrædelsens ophør for alle de omhandlede bryggerier (466.-469. betragtning til den anfægtede beslutning), som er datoen for det sidste »Catherijne«-møde, med hensyn til hvilket Kommissionen råder over direkte beviser for de fire bryggeriers tilstedeværelse. Dette møde fremgår i slutningen af den kronologiske oversigt, der er vedlagt som bilag til erklæringen fra InBev. Ifølge et svar fra InBev på en anmodning om oplysninger fra Kommissionen var mødet den 3. november 1999 et »Catherijne-møde (horeca-spørgsmål/udvalget for løbende anliggender). Som altid ved Catherijne-drøftelser talte man hovedsageligt om »for vidtgående aftaler« og om en »fredelig sameksistens« (221. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 214 Det er sagsøgerens opfattelse, at denne erklæring modsiges af de mere specifikke erklæringer fra de direktører i InBev, som deltog i mødet den 3. november 1999. Sagsøgeren har henvist til følgende passager i disse erklæringer:

— »Den 19. august 1999 fandt en samordning sted, som jeg deltog i. Den 3. november 1999 fandt et møde sted, som [...] og jeg selv deltog i. I begge tilfælde talte man ikke konkret om adfærden på markedet. Mødet havde mere en uformel karakter.«

- »Der var møder for de fire horeca-direktører (Heineken, Grolsch, Bavaria og Interbrew). Jeg har kun deltaget i et af disse møder, den 3. november 1999 i Enschede. [...] tog mig med for at præsentere mig. Dette møde var forholdsvis indholdsløst. Der var snarere tale om et behageligt møde, uden nogen bestemt dagsorden. Der blev fremsat generelle bemærkninger vedrørende rabatter. Det var mit indtryk, at der i flere år havde fandtes en form for skalaordning eller en rabatregel, men at dette aldrig blev sagt udtrykkeligt. Man talte kun om de samlede rabatbeløb i meget generelle vendinger, i forbindelse med hvilket specifikke hændelser blev behandlet. Det er mit indtryk, at skalaen ikke fungerede. Hver erhvervsdrivende fastlagde sin egen strategi. Der forekom måske visse forsøg på trusler, men alle gjorde, som de ønskede.«

²¹⁵ Det må fastslås, at i modsætning til hvad sagsøgeren har anført, modsiger disse passager ikke de elementer, som Kommissionen har lagt til grund. Henvisningerne til »for vidtgående aftaler« og en »fredelig sameksistens« samt til »skalaen« og en »rabatregel« vedrører klart koordineringen af rabatsatserne anvendt på »horeca«-kunderne. Den eneste præcisering, som følger af erklæringerne fra direktørerne i InBev, vedrører, hvor detaljerede drøftelserne var, idet de angiveligt var begrænset til »generelle bemærkninger« og deres manglende indvirkning på markedet, dvs. den omstændighed, at »skalaen ikke fungerede«. Som allerede anført, kan hverken drøftelsernes generelle karakter eller den manglende indvirkning på markedet modsige, at de pågældende møder udgjorde en overtrædelse (jf. præmis 69-71 ovenfor).

²¹⁶ Den omstændighed, at mødet den 3. november 1999 indgår i en ordning for konkurrencebegrænsende møder (jf. præmis 203 og 204 ovenfor), og at de berørte emner var forbundet med tidligere konkurrencebegrænsende drøftelser, angiver desuden, at formålet med selve mødeindkaldelsen var at sikre de nødvendige betingelser for en fortsættelse af disse drøftelser.

- 217 Selv om det lægges til grund, at der består en vis modsigelse mellem erklæringerne fra de ansatte i InBev, som sagsøgeren har påberåbt sig, på den ene side, og svaret fra InBev på anmodningen om oplysninger på den anden side, må det fastslås, at bevisstyrken af sidstnævnte er større, henset til retspraksis, hvorefter en erklæring afgivet på en virksomheds vegne som sådan har en troværdighed, der er større end den, som et svar afgivet af et medlem af virksomhedens personale kunne have, uanset dennes personlige erfaringer eller meninger (jf. i denne retning dommen i sagen LR AF 1998 mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 77, præmis 45).
- 218 Klagepunktet vedrørende fastlæggelsen af datoen for overtrædelsens ophør og dermed det tredje anbringende i sin helhed skal derfor forkastes.

Om det første anbringende vedrørende en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik

Parternes argumenter

- 219 Sagsøgeren har i det væsentlige anført, at Kommissionen har tilsidesat princippet om god forvaltningsskik, eftersom den ikke har gennemført en fuldstændig, omhyggelig og upartisk undersøgelse. Sagsøgeren har for det første gjort gældende, at Kommissionen systematisk har fortolket dokumenterne i undersøgelsens sagsakter på en partisk og tendentøs måde. Sagsøgeren har for det andet anført, at erklæringerne, som følger af InBevs anmodning om at være omfattet af samarbejdsmeddelelsen, idet de er grundstenen i de beviser, som Kommissionen baserer sig på, burde være blevet bedømt med et større forbehold. Sagsøgeren har for det tredje anført, at Kommissionen åbenbart har anvendt de andre beviser, som den rådede over, selektivt og i den anfægtede beslutning kun har nævnt de passager fra disse beviser, som satte den i stand til at bevise, at der forelå en overtrædelse, samtidigt med at den forsætligt

undlod at tage hensyn til argumenterne fra andre parter, som ville have tilbagevist disse konklusioner. Sagsøgeren har for det fjerde kritiseret det medlem af Kommissionen, som har ansvaret for konkurrenceområdet, for hans erklæringer til offentligheden i forbindelse med et nederlandsk tv-program umiddelbart efter vedtagelsen af klagepunktsmeddelelsen. Det fremgår navnlig af disse erklæringer, at bryggeriernes skyld efter Kommissionens opfattelse allerede var bevist, inden de havde lejlighed til at forsvare sig imod klagepunktsmeddelelsen.

²²⁰ For det femte foreholder sagsøgeren Kommissionen at have ændret klagepunkterne under undersøgelsen. Sagsøgeren har i det væsentlige anført, at klagepunktet om en lejlighedsvis samordning vedrørende tildelingen af kunderne i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet ikke fremgår af klagepunktsmeddelelsen. For det sjette har sagsøgeren anført, at Kommissionen ikke har analyseret de beviser, som godtgør, at sagsøgeren har udøvet heftig konkurrence og fastsat sine priser selvstændigt.

²²¹ Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumenter.

Rettens bemærkninger

²²² Det følger af fast retspraksis, at de garantier, som EU-retten giver med hensyn til den administrative sagsbehandling, bl.a. omfatter kravet om, at den kompetente institution omhyggeligt og upartisk skal undersøge alle relevante forhold i den enkelte sag (Domstolens dom af 21.11.1991, sag C-269/90, Technische Universität München, Sml. I, s. 5469, præmis 14).

- 223 Hvad for det første angår påstanden om, at Kommissionen ikke omhyggeligt og upartisk har undersøgt beviserne, bemærkes, at som det allerede er blevet konstateret efter undersøgelsen af det andet anbringende ovenfor, har Kommissionen fremlagt tilstrækkelige beviser med hensyn til en overtrædelse af artikel 81 EF hvad angår to bestanddele af den omhandlede overtrædelse (jf. præmis 155 ovenfor). Retten har allerede i forbindelse med undersøgelsen af dette anbringende vurderet sagsøgerens kritik med hensyn til bedømmelsen af erklæringen fra InBev og de elementer, som skal bevise det modsatte, der er fremlagt under den administrative procedure.
- 224 Det må under disse omstændigheder fastslås, at sagsøgerens argumentation, hvorved det påstås, at der ikke er gennemført en fuldstændig, omhyggelig og upartisk undersøgelse, sammenblandes med argumenterne undersøgt i forbindelse med det andet anbringende og ikke skal undersøges selvstændigt.
- 225 For det andet, i det omfang sagsøgerens argumentation om erklæringerne afgivet af det medlem af Kommissionen, som har ansvaret for konkurrenceområdet, kan fortolkes som i realiteten vedrørende en tilsidesættelse af princippet om uskyldsformodning, må det konstateres, at den fremførte argumentation ikke er relevant for afgørelsen af den foreliggende tvist.
- 226 Bedømmelsen af, om der foreligger en overtrædelse, skal således alene foretages ud fra de beviser, som Kommissionen har indsamlet. Når en overtrædelse faktisk er bevist ved den administrative procedures afslutning, kan selv det forhold, at det bevises, at Kommissionen på et for tidligt tidspunkt under denne procedure var overbevist om, at den nævnte overtrædelse forelå, ikke betyde, at selve det bevis, der er ført for en sådan overtrædelse, ikke længere foreligger (Rettens dom af 15.3.2000, forenede sager T-25/95, T-26/95, T-30/95 — T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95 — T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 491, præmis 726).

- 227 Under alle omstændigheder beviser udtalelserne fra et medlem af Kommissionen under en nederlandsk tv-udsendelse, som i forbindelse med eksempler på indgreb fra Kommissionens side nævner, at den nederlandske forbruger »har betalt for høje priser for øl« som følge af bryggeriernes adfærd, ikke, at Kommissionen har foregrebet sin beslutning, selv om valget af disse udtalelser er uheldigt.
- 228 Det bemærkes, at Kommissionen som kollegium træffer afgørelse på grundlag af et forslag til afgørelse. I modsætning til hvad sagsøgeren har anført, indebar udtalelserne fra det pågældende medlem af Kommissionen om Kommissionens tiltag på ingen måde, at Kommissionen var af den opfattelse, at der allerede var ført bevis for, at bryggerierne var skyldige.
- 229 Hvad for det tredje angår argumentationen om et manglende sammenfald mellem klagepunktsmeddelelsen og den anfægtede beslutning hvad angår klagepunktet vedrørende fordelingen af kunderne i »horeca«-sektoren og i sektoren for indtagelse i hjemmet må det konstateres, at sagsøgerens kritik er ugrundet.
- 230 Det fremgår således af klagepunktsmeddelelsen, at Kommissionen tydeligt har angivet, at parterne havde gjort sig skyldige i en sådan samordning. For det første har Kommissionen således i klagepunktsmeddelelsens punkt 262-272 udtrykkeligt angivet, at bryggerierne havde samordnet fordelingen af kunderne i »horeca«-sektoren. For det andet fremgår det af klagepunktsmeddelelsens punkt 311 og 312, at de pågældende klagepunkter bl.a. vedrørte en fordeling af kunderne mellem bryggerierne.
- 231 Henset til det foregående kan det første anbringende ikke tiltrædes.

Om det sjette anbringende vedrørende en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, af princippet om god forvaltningsskik og sagsøgerens ret til forsvar hvad angår nægtelsen af at give indsigt i et dokument, som er en del af sagsakterne, og i de øvrige virksomheders svar på klagepunktsmeddelelsen

Parternes argumenter

- ²³² Sagsøgeren foreholder for det første Kommissionen at have nægtet selskabet indsigt i svarene på klagepunktsmeddelelsen fra de andre parter i proceduren og således at have påvirket dets ret til forsvar. Sagsøgeren har navnlig anført, at disse svar ville have sat det i stand til at påberåbe sig diskulperende beviser til støtte for konklusionen om, at bryggerierne aldrig havde foretaget en samordning på det nederlandske ølmarked. Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen i 203. betragtning til den anfægtede beslutning har anvendt en oplysning i svaret fra Heineken som bevis mod sagsøgeren, hvori Heineken har indrømmet, at der fandt drøftelser sted vedrørende prisen på fadøl, selv om sagsøgeren ikke er blevet meddelt denne oplysning.
- ²³³ Sagsøgeren har for det andet anført, at Kommissionen har nægtet selskabet indsigt i et dokument i sagsakterne, som er relevant for dets forsvar, og herved har tilsidesat artikel 27, stk. 2, i forordning nr. 1/2003. Sagsøgeren har navnlig anført, at det ikke har haft adgang til gennemgangen af det antal kunder i »horeca«-sektoren, som bryggerierne har overtaget og tabt i perioden 1997-2001. I modsætning til Kommissionens påstande er det sagsøgerens opfattelse, at disse oplysninger ikke var fortrolige, og at sagsøgeren med dette dokument kunne have bevist, at der konstant fandt skift sted i »horeca«-sektoren på det nederlandske ølmarked, som viste, at der var en heftig konkurrence mellem bryggerierne.

234 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumenter.

Rettens bemærkninger

235 Det følger af artikel 27, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, at »[d]e deltagende parter ret til forsvar skal sikres fuldt ud i procedureforløbet. De har ret til indsigt i Kommissionens sagsakter med forbehold af virksomhedernes berettigede interesse i, at deres forretningshemmeligheder ikke afsløres [...]«

236 I henhold til fast retspraksis indebærer retten til aktindsigt, som en logisk følge af princippet om overholdelse af retten til forsvar, at Kommissionen skal give den pågældende virksomhed mulighed for at undersøge samtlige dokumenter blandt de forberedende sagsakter, der kan være relevante for virksomhedens forsvar (jf. i denne retning Domstolens dom af 2.10.2003, sag C-199/99 P, Corus UK mod Kommissionen, Sml. I, s. 11177, præmis 125-128, og Rettens dom af 29.6.1995, sag, T-30/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1775, præmis 81).

237 Disse omfatter såvel belastende som diskulperende dokumenter, bortset fra andre virksomheders forretningshemmeligheder, Kommissionens interne dokumenter og andre fortrolige oplysninger (dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 68).

238 Hvad angår belastende dokumenter udgør den omstændighed, at et dokument ikke er blevet udleveret, kun en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, hvis den berørte virksomhed for det første påviser, at Kommissionen har anvendt dette dokument til støtte for sit klagepunkt om, at der foreligger en overtrædelse, og for det andet, at dette klagepunkt kun ville kunne bevises ved henvisning til det nævnte dokument. Det påhviler således den berørte virksomhed at bevise, at det resultat, som

Kommissionen er kommet til i beslutningen, ville have været et andet, såfremt et ikke udleveret dokument måtte udelukkes som bevis (dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 71-73).

²³⁹ Hvad derimod angår den situation, hvor et diskulperende dokument ikke er blevet fremlagt, skal den berørte virksomhed blot godtgøre, at den manglende fremlæggelse heraf har kunnet påvirke procedurens forløb og indholdet af Kommissionens beslutning til skade for den. Det er tilstrækkeligt, at virksomheden påviser, at den kunne have anvendt de pågældende diskulperende dokumenter til sit forsvar (Domstolens dom af 15.10.2002, forenede sager C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P — C-252/99 P og C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8375, præmis 318, og dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 34, præmis 81) ved navnlig at påvise, at den kunne have gjort omstændigheder gældende, der ikke stemte overens med de vurderinger, som Kommissionen var nået frem til på tidspunktet for klagepunktsmeddelelsen, og således på den ene eller den anden måde havde kunnet øve indflydelse på vurderingerne i beslutningen (jf. i denne retning dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 41, præmis 75).

²⁴⁰ Sagsøgeren har inden for rammerne af dette anbringende gjort gældende, at det ikke har haft adgang dels til svarene på klagepunktsmeddelelsen fra de andre berørte virksomheder, dels til et dokument i sagen, som af Kommissionen anses for fortroligt.

— Om svarene fra de andre virksomheder på klagepunktsmeddelelsen

²⁴¹ Det bemærkes, at klagepunktsmeddelelsen medfører en begrænsning af genstanden for den procedure, der er indledt over for en virksomhed, og sikrer en effektiv udøvelse af retten til forsvar (jf. Rettens dom af 8.10.2008, sag T-69/04, Schunk og Schunk Kohlenstoff-Technik mod Kommissionen, Sml. II, s. 2567, præmis 80 og den deri nævnte retspraksis).

- 242 Det er i dette perspektiv, at klagepunktsmeddelelsen er omgivet af processuelle garantier, som anvender princippet om overholdelse af retten til forsvar, heriblandt retten til adgang til Kommissionens sagsakter.
- 243 Svarene på klagepunktsmeddelelsen indgår ikke i de egentlige forberedende sagsakter (jf. i denne retning dommen i sagen *Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 226, præmis 380).
- 244 Hvad angår de dokumenter, som ikke indgår i de sagsakter, som findes på tidspunktet for klagepunktmeddelelsen, har Kommissionen kun pligt til at afsløre de nævnte svar for andre berørte parter, hvis det viser sig, at de indeholder nye belastende eller diskulperende beviser.
- 245 Det fremgår ligeledes af punkt 27 i Kommissionens meddelelse om regler for indsigt i Kommissionens sagsakter i forbindelse med sager efter artikel 81 [EF] og 82 [EF], EØS-aftalens artikel 53, 54 og 57 og Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 (EUT 2005 C 325, s. 7), at der normalt ikke gives adgang til andre parters svar på Kommissionens klagepunkter. En part har kun adgang til disse dokumenter, hvis disse dokumenter kan indeholde nye beviser — af belastende eller diskulperende art — vedrørende de påstande, der er fremført mod den pågældende part i Kommissionens klagepunktsmeddelelse.
- 246 Hvad i den henseende angår dels nye belastende beviser følger det af fast retspraksis, at hvis Kommissionen agter at anvende et uddrag af et svar på en klagepunktsmeddelelse med henblik på at føre bevis for en overtrædelse, skal de øvrige involverede virksomheder have mulighed for at udtale sig om et sådant bevis (Rettens dom i sagen *Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 226,

præmis 386, og Rettens dom af 27.9.2006, sag T-314/01, Avebe mod Kommissionen, Sml. II, s. 3085, præmis 50).

²⁴⁷ Sagsøgeren har i den foreliggende sag anført, at Kommissionen i 203. betragtning til den anfægtede beslutning har anvendt en oplysning i svaret fra Heineken som bevis mod sagsøgeren, hvori Heineken har indrømmet, at der fandt drøftelser sted vedrørende prisen på fadøl, selv om sagsøgeren ikke er blevet meddelt denne oplysning.

²⁴⁸ Det bemærkes, at Kommissionen i den påberåbte betragtning som svar på argumenterne fremsat af sagsøgeren og Heineken har anført, at forekomsten af ulovlige drøftelser under mødet den 8. januar 1999 fremgår af de ovennævnte oplysninger, dvs. erklæringen fra InBev og notaterne fra repræsentanterne for Grolsch og sagsøgeren. Det bemærkes herved, at selv om Kommissionen har tilføjet, at Heineken selv »med visse forbehold« i sit svar på klagepunktsmeddelelsen har indrømmet, at der fandt prisdrøftelser sted, er sidstnævnte angivelse kun et supplerende element i en række af indicier, som Kommissionen har lagt til grund med hensyn til det omhandlede møde, som ikke kan udgøre et nyt belastende bevis over for sagsøgeren.

²⁴⁹ Hvad angår nye diskulperende beviser fremgår det af retspraksis, at Kommissionen ikke er forpligtet til at gøre disse tilgængelige på eget initiativ. For det tilfælde, at Kommissionen under den administrative procedure har afslået en anmodning fra en sagsøger om aktindsigt i dokumenter, som ikke fandtes i de forberedende sagsakter, foreligger der kun en tilsidesættelse af retten til forsvar, hvis det er godtgjort, at den administrative procedure kunne have fået et andet udfald, såfremt sagsøgeren havde haft adgang til de pågældende dokumenter under proceduren (dommen i sagen Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 226, præmis 383).

- 250 For så vidt som sagsøgeren påberåber sig påståede diskulperende beviser, påhviler det selskabet at tilvejebringe et foreløbigt indicium for, at disse dokumenter er til nytte for dets forsvar.
- 251 Sagsøgeren skal navnlig angive, hvilket potentielt diskulperende materiale det drejer sig om, eller fremføre noget, der gør det sandsynligt, at et sådant materiale findes, og dermed godtgøre, på hvilken måde det er relevant for den foreliggende sag (jf. i denne retning Rettens dom af 27.9.2006, sag T-43/02, Jungbunzlauer mod Kommissionen, Sml. II, s. 3435, præmis 351-359).
- 252 I den foreliggende sag har sagsøgeren gjort gældende, at svarene fra de andre parter i proceduren ville have sat det i stand til at påberåbe sig diskulperende beviser til støtte for konklusionen om, at bryggerierne aldrig havde indgået en samordning på det nederlandske ølmarked.
- 253 For så vidt som sagsøgeren har gjort gældende, at de andre virksomheder i deres svar på klagepunktsmeddelelsen også har fremsat argumenter vedrørende konstateringen af overtrædelsen, bemærkes, at denne angivelse ikke er tilstrækkelig, for at disse argumenter kan anses for diskulperende beviser (jf. i denne retning dommen i sagen Jungbunzlauer mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 251, præmis 353 og 355).
- 254 Det følger af det foregående, at sagsøgeren ikke har henvist til potentielle nye belastende eller diskulperende beviser, som kan være indeholdt i de påberåbte svar på klagepunktsmeddelelsen.
- 255 Klagepunktet vedrørende en nægtelse af adgang til disse svar skal derfor forkastes.

— Om det angiveligt fortrolige dokument

- 256 Sagsøgeren har kritiseret nægtelsen af at give indsigt i listen over kunder i »horeca«-sektoren, som de forskellige bryggerier har overtaget eller tabt i perioden 1997-2001, som var en del af sagsakterne. Det er sagsøgerens opfattelse, at indsigten i disse oplysninger var uundværlig for dets forsvar med den begrundelse, at det havde kunnet bevise, at der fandt skift sted i »horeca«-sektoren i Nederlandene, og at Kommissionens konklusion om, at konkurrencen var begrænset i denne sektor, var ukorrekt.
- 257 Uden at det er nødvendigt at fastslå, om det er med rette, at Kommissionen har kvalificeret de oplysninger, som der er anmodet om, som fortrolige, bemærkes, at sagsøgeren ikke har godtgjort, at den omhandlede liste over kunder har kunnet være nyttig for selskabets forsvar.
- 258 Det fremgår således af 259. betragtning til den anfægtede beslutning, at Kommissionens konklusion om sagsøgerens deltagelse i en fordeling af kunderne i »horeca«-sektoren er baseret på en intern skrivelse fra Heineken, som vedrører et møde med et medlem af bestyrelsen i sagsøgeren, og hvis tekst er gengivet i 184. betragtning og fortolket i 187.-189. betragtning til den anfægtede beslutning. Oplysningerne vedrørende kunder, som bryggerierne har overtaget og tabt i den omhandlede periode, kan under alle omstændigheder ikke anses for at udgøre et diskulperende bevis med hensyn til denne konstatering.
- 259 Klagepunktet om en nægtelse af indsigt i dokumentet indeholdende en liste over kunder i »horeca«-sektoren såvel som dette anbringende i sin helhed skal derfor forkastes som ugrundede.

Om det fjerde anbringende vedrørende en tilsidesættelse af artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, retningslinjerne samt proportionalitets- og ligebehandlingsprincippet vedrørende fastsættelsen af bødens størrelse

Parternes argumenter

- ²⁶⁰ Sagsøgeren har for det første bestridt den måde, hvorpå Kommissionen har beregnet bødens grundbeløb i den foreliggende sag og navnlig dens analyse af overtrædelsens grovhed. Sagsøgeren er i det væsentlige af den opfattelse, at eftersom Kommissionen i den anfægtede beslutning har formildnet den alvorlige kritik, som den havde fremsat i klagepunktsmeddelelsen, burde den have kvalificeret overtrædelsen som betydeligt mindre alvorlig. Desuden foreholder sagsøgeren Kommissionen, at den ikke ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed har taget hensyn til, at denne ikke har haft nogen indvirkning på det nederlandske ølmarked. Det er desuden sagsøgerens opfattelse, at i modsætning til hvad der er anført i 452. betragtning til den anfægtede beslutning, kunne overtrædelsens indvirkning på markedet måles.
- ²⁶¹ Sagsøgeren er for det andet af den opfattelse, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlingsprincippet, idet den i væsentlig grad har fraveget sin tidligere beslutningspraksis navnlig hvad angår bøderne pålagt i forbindelse med beslutning 2003/569, beslutning 2002/759/EF af 5. december 2001 om en procedure efter [...] artikel 81 [EF] (sag COMP/37.800/F3 — Luxembourgiske bryggerier) (EFT 2002 L 253, s. 21) og beslutning 2005/503/EF af 29. september 2004 om en procedure efter [...] artikel 81 [EF] (sag COMP/C.37.750/B2 — Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken) (EUT 2005 L 184, s. 57).
- ²⁶² Sagsøgeren har for det tredje anført, at Kommissionen har tilsidesat proportionalitets- og ligebehandlingsprincippet, idet bøden er uforholdsmæssig i forhold til de

bøder, som er blevet pålagt Heineken og Grolsch. Sagsøgeren har i det væsentlige anført, at Kommissionen har tillagt sagsøgerens omsætning en uforholdsmæssig betydning ved fastsættelsen af bøden, hvilket alvorligt har fordrejet styrkeforholdet mellem bryggerierne og den position, som sagsøgeren indtager på det omhandlede marked. Sagsøgeren er i øvrigt af den opfattelse, at Kommissionen ved fastsættelsen af bødens udgangsbeløb skulle have taget hensyn til sagsøgerens omsætning uden punktafgifter.

263 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumenter.

Rettens bemærkninger

264 Indledningsvis bemærkes, at Kommissionen i medfør af artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 ved beslutning kan pålægge virksomheder og virksomhedssammenslutninger bøder, hvis de forsætligt eller uagtsomt overtræder artikel 81 EF. I henhold til samme bestemmelse kan bøden for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår.

265 Det følger desuden af fast retspraksis, at Kommissionen har en vid skønsmargen hvad angår bødernes beregningsmetode. Denne metode, der er fastsat i retningslinjerne, indebærer forskellige elementer af fleksibilitet, som gør det muligt for Kommissionen at udøve sine skønsmargener i overensstemmelse med bestemmelserne i forordning nr. 1/2003 (jf. i denne retning Domstolens dom af 3.9.2009, forenede sager C-322/07 P, C-327/07 P og C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 7191, præmis 112).

- 266 På områder såsom fastsættelsen af størrelsen af en bøde i medfør af forordning nr. 1/2003, hvor Kommissionen råder over denne skønsmargin, er efterprøvelsen af lovligheden af disse vurderinger endvidere begrænset til en efterprøvelse af, om der er begået åbenbare fejl (jf. i denne retning Rettens dom af 18.7.2005, sag T-241/01, *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen*, Sml. II, s. 2917, præmis 79).
- 267 Kommissionens skønsmargin og de grænser, den har fastsat herfor, er derimod ikke til hinder for, at Unionens retsinstanser udøver deres fulde prøvelsesret (dommen i sagen *JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 40, præmis 538), hvorefter de kan ophæve, nedsætte eller forhøje den bøde, som Kommissionen har pålagt (jf. i denne retning Domstolens dom af 8.2.2007, sag C-3/06 P, *Groupe Danone mod Kommissionen*, Sml. I, s. 1331, præmis 60-62).
- 268 Dette anbringende omfatter i det væsentlige tre led, som vedrører for det første den ukorrekte bedømmelse af den omhandlede overtrædelses grovhed, for det andet tilsidesættelsen af ligebehandlingsprincippet, henset til Kommissionens tidligere praksis, og for det tredje tilsidesættelsen af ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet, henset til bøderne pålagt de andre adressater for den anfægtede beslutning.

— Om det første led vedrørende en ukorrekt bedømmelse af overtrædelsens grovhed

- 269 Det følger af artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, at der for at fastsætte bødens størrelse skal tages hensyn til overtrædelsens grovhed og varighed.

- 270 Ifølge fast retspraksis skal grovheden af overtrædelsen fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, med hensyn til hvilke Kommissionen råder over en skønsmargin (Domstolens dom af 28.6.2005, forenede sager C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P — C-208/02 P og C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 5425, præmis 241, og af 24.9.2009, forenede sager C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P og C-137/07 P, Erste Group Bank m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 8681, præmis 91).
- 271 Det følger navnlig af retningslinjernes punkt 1 A, første afsnit, at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal tages hensyn til overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet — når den kan måles — og det berørte markeds udstrækning.
- 272 Inden for rammerne af dens fulde prøvelsesret påhviler det Retten at efterprøve, om størrelsen af den pålagte bøde står i rimeligt forhold til overtrædelsens grovhed og varighed, og at foretage en afvejning af overtrædelsens grovhed og de af sagsøgeren påberåbte omstændigheder (jf. i denne retning Rettens dom af 25.10.2005, sag T-38/02, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. II, s. 4407, præmis 136).
- 273 Sagsøgeren har fremført to argumenter, hvorved Kommissionens fastsættelse af overtrædelsens grovhed anfægtes.
- 274 For det første har sagsøgeren rejst indsigelse mod kvalificeringen af overtrædelsen som meget alvorlig, idet sagsøgeren har anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har givet afkald på flere elementer af overtrædelsen i forhold til klagepunktsmeddelelsen.

- 275 Det bemærkes herved, at i henhold til retningslinjernes punkt 1 A, andet afsnit, tredje led, er meget alvorlige overtrædelser især »horisontale begrænsninger såsom »pris-karteller« og markedsopdelende karteller«.
- 276 Det følger endvidere af fast retspraksis, at karteller af denne art hører til de alvorligste former for indgreb i konkurrencen, idet de tager sigte på slet og ret at udelukke konkurrence mellem de virksomheder, som gennemfører dem, og derfor er i strid med Unionens grundlæggende mål (jf. i denne retning dommen af 25.10.2005 i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 272, præmis 147 og den deri nævnte retspraksis).
- 277 Eftersom det er med rette, at Kommissionen har konstateret, at sagsøgeren havde deltaget i en overtrædelse bestående i en række aftaler og/eller former for samordnet praksis, som havde til formål at begrænse konkurrencen på fællesmarkedet, navnlig ved koordinering af priser og prisstigninger og fordeling af kunderne, kan sagsøgerens argument om, at overtrædelserne ikke kan anses for meget alvorlig, ikke tiltrædes.
- 278 Konstateringen i 442. betragtning til den anfægtede beslutning, hvorefter den i den i foreliggende sag omhandlede overtrædelse på grund af selve sin art i overensstemmelse med retningslinjerne skulle kvalificeres som meget alvorlig, er således ikke behæftet med en fejl. Denne konklusion ændres ikke af den omstændighed, at visse af overtrædelsens elementer, der er nævnt i klagepunktsmeddelelsen, ikke er blevet lagt til grund i den anfægtede beslutning, i det omfang sidstnævnte angiver de elementer, som begrundet kvalificeringen af overtrædelserne som meget alvorlig.

279 For det andet foreholder sagsøgeren Kommissionen at have konkluderet, at kartellets indvirkning på markedet ikke kunne måles, og ikke at have taget hensyn til de oplysninger i sagsakterne, som beviser, at overtrædelsen ikke har haft nogen indvirkning på markedet.

280 Det bemærkes, at selv om fastlæggelsen af, om overtrædelsen har en konkret indvirkning på markedet, er et element, der skal tages hensyn til med henblik på at bedømme overtrædelsens grovhed, drejer det sig om et kriterium blandt andre, såsom overtrædelsens art og det geografiske markeds udstrækning. Det fremgår endvidere af retningslinjernes punkt 1 A, første afsnit, at der kun skal tages hensyn til denne indvirkning, når den kan måles.

281 Det bemærkes endvidere, at horisontale priskarteller eller markedsopdelende karteller som den i den foreliggende sag omhandlede overtrædelse kan kvalificeres som meget alvorlige overtrædelser alene på grund af deres art, uden at Kommissionen skal godtgøre overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet. Overtrædelsens konkrete indvirkning udgør kun et element blandt andre, der, såfremt det er måleligt, giver Kommissionen mulighed for at forhøje udgangsbeløbet for bøden, ud over det påregnelige mindstebeløb på 20 mio. EUR (Domstolens dom af 3.9.2009, sag C-534/07 P, Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, Sml. I, s. 7415, præmis 74 og 75).

282 I den foreliggende sag konstaterer Kommissionen i 452. betragtning til den anfægtede beslutning:

»Det er inden for rammerne af denne procedure umuligt at måle den reelle indvirkning på det nederlandske marked af samtlige de aftaler, som overtrædelsen består af, og Kommissionen støtter sig således ikke til en specifik indvirkning i overensstemmelse med retningslinjerne, hvorefter der kun skal tages hensyn til den konkrete indvirkning, når den kan måles [...] Kommissionen tager derfor ikke hensyn til indvirkningen på markedet for at fastsætte de bøder, som skal anvendes i den foreliggende sag.«

283 Kommissionen konkluderer dernæst i 455. betragtning til den anfægtede beslutning, som omfatter konklusionen vedrørende overtrædelsens grovhed:

»Henset til overtrædelsens art og til den omstændighed, at den har omfattet hele det nederlandske område, har de virksomheder, som er adressater for denne beslutning, begået en meget alvorlig overtrædelse af artikel 81 [EF].«

284 Det fremgår af disse uddrag, at Kommissionen for at fastsætte overtrædelsens grovhed ikke har baseret sig på overtrædelsens indvirkning på markedet, men på overtrædelsens art og på udstrækningen af det omhandlede geografiske marked.

285 Det må herved konstateres, at henset til arten af den konstaterede overtrædelse, hvis formål navnlig har været koordinering af priser og prisstigninger og en lejlighedsvis koordinering af fordelingen af kunderne, er det med rette, at Kommissionen ikke har taget hensyn til overtrædelsens indvirkning på markedet.

286 Det følger heraf, at Kommissionen ved at kvalificere den omhandlede overtrædelse som meget alvorlig ikke har fraveget retningslinjerne og ikke har tilsidesat de af sagsøgeren påberåbte principper.

287 Sagsøgerens argumentation om kartellets manglende indvirkning på markedet såvel som dette led i sin helhed skal derfor forkastes som ugrundet.

— Om det andet led om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, henset til Kommissionens beslutningspraksis

- 288 Indledningsvis bemærkes dels, at Kommissionens tidligere beslutningspraksis ikke kan bruges som retlig ramme for bøderne på konkurrenceområdet (Rettens dom af 30.9.2003, sag T-203/01, Michelin mod Kommissionen, Sml. II, s. 4071, præmis 292), dels at Kommissionen i medfør af forordning nr. 17 og forordning nr. 1/2003 råder over en skønsmargin i forbindelse med udmålingen af bøderne, således at virksomhederne tilskyndes til at overholde konkurrencereglerne (Rettens dom af 29.4.2004, forenede sager T-236/01, T-239/01, T-244/01 — T-246/01, T-251/01 og T-252/01, Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1181, præmis 216), og den kan til enhver tid tilpasse bødernes størrelse ud fra denne politikks behov (dommen i sagen Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 270, præmis 169).
- 289 I den foreliggende sag er fastsættelsen af størrelsen af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt i overensstemmelse med artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, som allerede anført ovenfor, sket ud fra den omhandlede overtrædelses grovhed og varighed. Sagsøgeren kan herved ikke støtte et gyldigt argument alene på den omstændighed, at Kommissionen i sin tidligere beslutningspraksis har sanktioneret lignende adfærd ved at pålægge bøder, som er lavere end dem, der er blevet pålagt i den foreliggende sag.
- 290 Under disse omstændigheder kan sagsøgeren heller ikke påberåbe sig en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet. Domstolen har således gentagne gange fastslået, at Kommissionens tidligere beslutningspraksis ikke udgør den retlige ramme for de bøder, der pålægges på konkurrenceområdet, og at beslutninger vedrørende andre sager kun er af vejledende karakter for så vidt angår en eventuel forskelsbehandling, idet det ikke er sandsynligt, at de særlige faktiske omstændigheder i sagerne, såsom markedet, varerne, virksomhederne og de omhandlede perioder, er identiske (jf. dommen i sagen Erste Group Bank m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 270, præmis 233 og den deri nævnte retspraksis).

- 291 Hvad i den foreliggende sag angår sagsøgerens argumentation om det bødeniveau, som er blevet pålagt ved de tre tidligere beslutninger 2003/569, 2002/759 og 2005/503, bemærkes for det første, at til forskel fra den anfægtede beslutning, hvori Kommissionen har kvalificeret den omhandlede overtrædelse som »meget alvorlig«, fandt Kommissionen i beslutning 2002/759 og 2005/503, at der forelå en »alvorlig« overtrædelse. Sagsøgeren kan således ikke påberåbe sig de nævnte beslutninger til støtte for en påstand, om at selskabet er blevet udsat for forskelsbehandling.
- 292 Hvad angår beslutning 2003/569 er det sagsøgerens opfattelse, at der er sket en tilsi-desættelse af ligebehandlingsprincippet, fordi de bøder, som de involverede belgiske bryggerier er blevet pålagt, har været væsentligt lavere end de bøder, som er blevet pålagt ved den anfægtede beslutning, selv om hverken overtrædelsernes art eller mar-kedsbetingelserne adskiller sig på en måde, som kan begrunde en sådan forskellig behandling.
- 293 Det bemærkes herved, at Kommissionen vurderer overtrædelsernes grovhed på grundlag af en lang række forhold, uden at der er opstillet en bindende eller udtøm-mende liste over de kriterier, som skal tages i betragtning, og at den endvidere ikke er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel, hverken når der er tale om bødens samlede beløb eller opsplitningen heraf i forskellige dele (jf. Rettens dom af 13.1.2004, sag T-67/01, JCB Service mod Kommissionen, Sml. II, s. 49, præmis 187 og 188 og den deri nævnte retspraksis).
- 294 Under disse omstændigheder risikerer en direkte sammenligning af de bøder, som adressaterne for to beslutninger, som vedrører forskellige overtrædelser, er blevet på-lagt, at fordreje de specifikke funktioner, som de forskellige etaper i beregningen af en bøde opfylder. De endelige bødebæløb afspejler således specifikke omstændigheder, som er særlige for hvert kartel, såvel som de vurderinger, som gør sig gældende i det konkrete tilfælde.

295 Det følger af det ovenstående, at hvad angår niveauet for de pålagte bøder kan sagsøgerens situation ikke sammenlignes med situationen for de virksomheder, som er omhandlet i de påberåbte tidligere beslutninger.

296 Henset til disse betragtninger skal klagepunktet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, henset til Kommissionens tidligere beslutningspraksis, forkastes.

— Om det tredje led om en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet, henset til størrelsen af de bøder, som er blevet pålagt de andre deltagere i det omhandlede kartel

297 Med dette led bestrider sagsøgeren i det væsentlige Kommissionens bedømmelse med hensyn til fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb inden for rammerne af den differentierede behandling, som Kommissionen har anvendt (462. betragtning til den anfægtede beslutning).

298 Det bemærkes herved, at Kommissionen ifølge retningslinjerne i forbindelse med overtrædelser begået af flere virksomheder kan variere bødebeløbene, således som den har gjort i det foreliggende tilfælde, for at tage hensyn til hver enkelt virksomheds specifikke vægt og inddele kartellets medlemmer i grupper, »navnlig når der er tale om betydelige størrelsesforskelle mellem virksomheder, der har begået en overtrædelse af samme art« (retningslinjernes punkt 1 A, sjette afsnit). Desuden angives det deri, at »princippet om lige straf for en og samme adfærd [...] i påkommende tilfælde [kan] føre til en differentiering af bødebeløbet for de berørte virksomheder, uden at denne differentiering er resultatet af en aritmetisk beregning« (retningslinjernes punkt 1 A, syvende afsnit).

- 299 Det fremgår af fast retspraksis, at Kommissionen ved vurderingen af overtrædelsens grovhed i tilfælde, hvor flere virksomheder, der har deltaget i den samme overtrædelse, pålægges bøder, ikke er forpligtet til at sikre, at de endelige bødebeløb, som dens beregninger resulterer i for de berørte virksomheder, afspejler alle forskelle mellem disse i henseende til deres samlede omsætning. Kommissionen kan til gengæld inddele virksomhederne i grupper (Rettens dom af 19.3.2003, sag T-213/00, CMA CGM m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 913, præmis 385, og dom af 27.9.2006, sag T-330/01, Akzo Nobel mod Kommissionen, Sml. II, s. 3389, præmis 57).
- 300 Opdelingen af de pågældende virksomheder i kategorier skal ikke desto mindre overholde ligebehandlingsprincippet, som forbyder, at ensartede situationer behandles forskelligt, og at forskellige situationer behandles ens, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet. Endvidere skal bøden i det mindste stå i rimeligt forhold til de faktorer, som indgår i vurderingen af overtrædelsens grovhed (Rettens dom af 30.9.2009, sag T-161/05, Hoechst mod Kommissionen, Sml. II, s. 3555, præmis 124).
- 301 I den foreliggende sag har Kommissionen for at definere de kategorier, som skal gøre det muligt at gruppere de omhandlede virksomheder, som det fremgår af 457. og 458. betragtning til den anfægtede beslutning, valgt at tage hensyn til deres relative betydning på det omhandlede marked ved at basere sig på et eneste kriterium, nemlig salget af øl i Nederlandene i overtrædelsens sidste fulde kalenderår, dvs.1998.
- 302 På dette grundlag har Kommissionen fastsat tre kategorier af virksomheder. Den første kategori omfatter Heineken, hvis salg af øl i Nederlandene andrager en værdi af 450-480 mio. EUR. Den anden kategori omfatter Grolsch og InBev, hvis salg af øl i Nederlandene andrager en værdi af 150-180 mio. EUR. Sagsøgeren er i den tredje kategori, med salg i Nederlandene på 100-130 mio. EUR. Størrelsen af bøderne fastsat for hver kategori udgjorde henholdsvis 65 000 000 EUR, 25 000 000 EUR og 17 000 000 EUR.

- 303 Således har Kommissionen ved denne fremgangsmåde valgt en sammenhængende metode, der består i at inddele kartelmedlemmerne i tre kategorier, som er objektivt begrundet i forskellen mellem de markedsandele, som hver af virksomhederne i de tre kategorier besidder (jf. i denne retning dommen i sagen Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 288, præmis 220). Desuden skal det konstateres, at Kommissionen ved at gøre dette ikke har opgivet sin sædvanlige metode fastsat i retningslinjerne. Endvidere bemærkes, at hvis sagsøgeren er af den opfattelse, at det blandt de virksomheder, som deltager i kartellet, indtager den svageste position, afspejler sagsøgerens optagelse i den tredje kategori i realiteten denne betragtning.
- 304 Hvad angår sagsøgerens argument om, at den omstændighed, at der udelukkende tages hensyn til omsætningen, har bevirket, at virksomhedernes økonomiske mulighed for at skade konkurrencen på det nederlandske ølmarked ikke fremgår tilstrækkeligt tydeligt, bemærkes, at omsætningen på trods af sin omtrentlige karakter anses for et passende kriterium inden for rammerne af konkurrenceretten med henblik på at bedømme de berørte virksomheders størrelse og økonomiske vægt (jf. i denne retning Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 121).
- 305 Eftersom dette kriterium er blevet korrekt anvendt i den foreliggende sag, er der intet, der gør det muligt at konkludere, at ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet er blevet tilsidesat hvad angår bødens udgangsbeløb.
- 306 Hvad angår sagsøgerens indsigelse mod anvendelsen af en omsætning, som omfatter punktafgifter, for beregningen af de individualiserede grundbeløb skal det understreges, at i det omfang denne beregning indebærer en sammenligning med den relative styrke for de andre deltagere i kartellet på dette marked, ville den omstændighed, at skatter eller punktafgifter ikke blev medregnet, ikke have ændret Kommissionens endelige konklusion. Det er kun hvis Kommissionen har beregnet de individualiserede grundbeløb for de andre omhandlede parter på grundlag af en omsætning, som ikke omfatter punktafgifterne, at der kan være tale om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

- 307 Eftersom sagsøgeren ikke har ført bevis for, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlings- og proportionalitetsprincippet i forbindelse med den differentierede behandling, skal dette led forkastes som ugrundet.
- 308 Henset til det ovenstående skal det fjerde anbringende forkastes i sin helhed.

Om det femte anbringende vedrørende den administrative procedures udstrakte varighed

Parternes argumenter

- 309 Sagsøgeren har for det første anført, at den administrative procedures udstrakte varighed har haft betydning for dets ret til forsvar. Sagsøgeren har navnlig anført, at uanset de af Kommissionen i 2000 gennemførte kontroller og svarene, som sagsøgeren har givet på anmodningerne om oplysninger, er oplysningerne om hvert møde ikke blevet tydeliggjort, således at sagsøgeren fra dette tidspunkt har kunnet stille spørgsmål til de involverede direktører.
- 310 Sagsøgeren har endvidere anført, at den administrative procedures udstrakte varighed har resulteret i en uforholdsmæssig bøde, idet Kommissionens politik med hensyn til omfanget af bøderne i mellemtiden er blevet strengere.
- 311 Sagsøgeren har for det andet anført, at nedsættelsen af bøden med 100 000 EUR på grund af procedures udstrakte varighed er for lille og uforholdsmæssig i forhold til procedures samlede varighed.

- 312 Kommissionen har anført, at den i 497.-500. betragtning til den anfægtede beslutning udtrykkeligt har anerkendt, at varigheden af proceduren var for lang, og at den derfor har indrømmet en undtagelsesvis nedsættelse af den bøde, som sagsøgeren blev pålagt.
- 313 Kommissionen har endvidere anført, at selv om overholdelsen af en rimelig frist i varetagelsen af de administrative procedurer er anerkendt i retspraksis, kan en overskridelse af denne frist kun danne grundlag for en annullation af en beslutning, som fastslår en overtrædelse, når det bevises, at tilsidesættelsen af dette princip er til skade for de pågældende virksomheders ret til forsvar.
- 314 Kommissionen har herved anført, at beslutning om gennemførelse af en kontrolundersøgelse af 17. marts 2000, som blev sendt til sagsøgeren, i modsætning til hvad sagsøgeren har anført, satte selskabet i stand til at få kendskab til størstedelen af overtrædelsen og de markeder og den periode, som overtrædelsen vedrørte. Ifølge Kommissionen henviste denne beslutning allerede til konkurrencebegrænsende former for praksis vedrørende fastsættelse af priser, opdeling af markeder og/eller udveksling af oplysninger i den nederlandske ølsektor såvel for detailhandelsmarkedet som for »horeca«-markedet. Sagsøgerens argument kan heller ikke tiltrædes på grund af den detaljerede art af de spørgsmål, som er blevet rettet til selskabet fra 2001.
- 315 Endelig har Kommissionen bestridt sagsøgerens argument om, at nedsættelsen af bøden på grund af procedurens udstrakte varighed er uforholdsmæssig. Det er Kommissionens opfattelse, at den råder over et vidt skøn i denne forbindelse, og at muligheden for at ex officio at indrømme en sådan nedsættelse henhører under dens enekompetence. Kommissionen har endvidere anført, at varigheden af den administrative procedure i den foreliggende sag har været kortere end i de andre tidligere sager, hvor den imidlertid har anvendt den samme nedsættelse.

Rettens bemærkninger

- ³¹⁶ Ifølge fast retspraksis udgør overholdelsen af en rimelig frist ved gennemførelsen af administrative procedurer på området for konkurrencepolitikken et generelt EU-retligt princip, hvis overholdelse Unionens retsinstanser sikrer (Domstolens dom i sagen *Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 239, præmis 167-171, og dom af 21.9.2006, sag C-113/04 P, *Technische Unie mod Kommissionen*, Sml. I, s. 8831, præmis 40).
- ³¹⁷ I forbindelse med anvendelsen af dette princip må der foretages en sondring mellem to faser af den administrative procedure, nemlig undersøgelsesfasen inden meddelelsen af klagepunkter og resten af den administrative procedure, som hver har sin egen indre logik (dommen i sagen *Technische Unie mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 316, præmis 42).
- ³¹⁸ Den første fase, som strækker sig indtil klagepunktsmeddelelsen, har som starttidspunkt den dato, hvor Kommissionen, som udøver sin af lovgiver tildelte kompetence, træffer foranstaltninger, der indebærer kritik for at have begået en overtrædelse, og som skal gøre det muligt for Kommissionen at tage stilling til procedures retning. Den anden fase strækker sig fra klagepunktsmeddelelsen til vedtagelsen af den endelige beslutning. Den skal gøre det muligt for Kommissionen endeligt at tage stilling til den kritiserede overtrædelse (dommen i sagen *Technische Unie mod Kommissionen*, nævnt ovenfor i præmis 316, præmis 43).

— Om varigheden af den administrative procedure

- 319 I den foreliggende sag bemærkes indledningsvis, at Kommissionen i 498. betragtning til den anfægtede beslutning har anerkendt, at varigheden af den administrative procedure havde været for lang, og at dette kunne tilskrives Kommissionen.
- 320 Det bemærkes således, at hvad angår den første fase af den administrative procedure, dvs. den, som strækker sig fra meddelelsen over for sagsøgeren af beslutningen om gennemførelse af en kontrolundersøgelse i marts 2000 indtil modtagelsen af klagepunktsmeddelelsen i august 2005, gik der mere end 65 måneder.
- 321 Eftersom kontrollerne i løbet af undersøgelsen blev gennemført i marts og april 2000, kan varigheden af hele denne fase af den administrative procedure ikke blot begrundes med, at Kommissionen har tilsendt parterne en række anmodninger om oplysninger mellem 2001 og 2005.
- 322 I mangel af oplysninger eller yderligere begrundelser fra Kommissionens side med hensyn til de undersøgelser, der er gennemført i løbet af denne periode, må det således erkendes, at varigheden af den første fase af proceduren var for lang (jf. i denne retning Rettens dom af 16.12.2003, forenede sager T-5/00 og T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied og Technische Unie mod Kommissionen, Sml. II, s. 5761, præmis 77).
- 323 Den anden fase af den administrative fase, som strækker sig fra modtagelsen af klagepunktsmeddelelsen til vedtagelsen af den anfægtede beslutning i april 2007, varede 20 måneder og oversteg således, i mangel af en yderligere begrundelse, den periode, som normalt er nødvendig for at træffe beslutningen.

324 Det må følgelig konstateres, at varigheden af den omhandlede administrative procedure var for lang og var resultatet at en passivitet, som kan tilskrives Kommissionen, og som indebærer en tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist.

— Om betydningen af den administrative procedures udstrakte varighed for lovligheden af den anfægtede beslutning

325 Det følger af fast retspraksis, at en konstatering af en tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist kun kan bevirke en annullation af en beslutning, som fastslår en overtrædelse, hvis procedures varighed har haft indflydelse på udfaldet af proceduren (jf. i denne retning dommen i sagen Technische Unie mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 316, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

326 I den foreliggende sag har sagsøgeren gjort gældende, at den udstrakte varighed af den første fase af den administrative procedure har været til skade for selskabets ret til forsvar og nødvendigvis har haft betydning for udfaldet af proceduren.

327 Sagsøgeren har i det væsentlige gjort gældende, at selskabets muligheder for effektivt at forsvare sig mod kritikken i klagepunktsmeddelelsen har lidt skade, i det omfang det indtil modtagelsen af denne meddelelse den 30. august 2005 ikke præcist har kunnet identificere genstanden for Kommissionens undersøgelse. Ifølge sagsøgeren var der på det tidspunkt, hvor det fik mulighed for at reagere på klagepunkterne, gået mere end ti år siden den påtalte adfærd, hvilket har været til skade for dets muligheder for at indsamle diskulperende beviser om segmentet for indtagelse i hjemmet, fordi nogle af de ansatte med direkte kendskab til de påtalte forhold havde forladt virksomheden.

328 Det må herved konstateres, at sagsøgeren med urette har påstået, at det ikke har kunnet identificere genstanden for undersøgelsen før klagepunktsmeddelelsen.

- 329 For det første fremgik det således af beslutningen om at foretage en kontrolundersøgelse, som blev sendt til sagsøgeren den 17. marts 2000, at Kommissionens undersøgelse vedrørte konkurrencebegrænsende former for praksis såsom »fastsættelse af priser, opdeling af markeder og/eller udveksling af oplysninger i den nederlandske ølsektor såvel for detailmarkedet som for horeca-markedet«. For det andet præciserede de anmodninger om oplysninger, som blev sendt til sagsøgeren i oktober 2001, de typer møder, datoer og steder, som var genstand for Kommissionens undersøgelse.
- 330 I modsætning til hvad sagsøgeren har påstået, har disse meddelelser sat selskabet i stand til tilstrækkeligt præcist at få kendskab til undersøgelsens genstand, de overtrædelser, som det ville blive foreholdt, og de pågældende markedssegmenter og derfor sat det i stand til at fastlægge og indsamle eventuelle diskulperende beviser.
- 331 Desuden har sagsøgeren, selv om selskabet har fremført et argument om vanskelighederne forbundet med at indsamle visse diskulperende beviser, undladt at underbygge denne påstand med konkrete elementer og navnlig at præcisere hvilken dato de omhandlede ansatte forlod virksomheden og de præcise årsager til, at det havde været altafgørende at indhente oplysninger fra disse personer for at udøve retten til forsvar, samt hvilke omstændigheder der ikke længere gjorde det muligt at indhente oplysninger fra disse personer (jf. i denne retning dommen i sagen Technische Unie mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 316, præmis 64).
- 332 Under disse omstændigheder kan sagsøgerens påstand, hvorefter selskabet ikke fra undersøgelsens begyndelse var oplyst om undersøgelsens genstand og Kommissionens eventuelle klagepunkter, således at det ikke var i stand til at forberede sit forsvar og indsamle de diskulperende dokumenter, som det rådede over, ikke tiltrædes.
- 333 Henset til det foregående må det konstateres, at sagsøgeren ikke har godtgjort, at der er sket et indgreb i dets ret til forsvar som følge af den administrative procedures udstrakte varighed.

- 334 Endelig skal sagsøgerens argument om, at den bøde, som det er blevet pålagt, ville have været lavere, hvis Kommissionen havde afsluttet den administrative procedure tidligere, forkastes.
- 335 Selv om Kommissionen under retsmødet har anerkendt, at den har hævet det generelle bødeniveau omkring 2005, dvs. under den omhandlede administrative procedure, kan denne omstændighed i den foreliggende sag ikke indgå i bedømmelsen af relevansen af den manglende overholdelse af princippet om en rimelig frist for indholdet af den anfægtede beslutning. Det bemærkes herved, at den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, ikke kan fratage den mulighed for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 1/2003 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre konkurrencepolitikken, idet en effektiv gennemførelse af konkurrencereglerne tværtimod kræver, at Kommissionen til enhver tid kan tilpasse bødeniveauet efter konkurrencepolitikens krav (dommen i sagen *Musique Diffusion française* m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 304, præmis 109, og dommen i sagen *Dansk Rørindustri* m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 270, præmis 169).
- 336 Henset til den manglende betydning for udfaldet af den omhandlede procedure kan den manglende overholdelse af princippet om en rimelig frist følgelig ikke bevirke en annullation af den anfægtede beslutning.

— Om omfanget af nedsættelsen af bøden

- 337 Hvad angår sagsøgerens argument om, at den nedsættelse af bøden, som Kommissionen har indrømmet på grund af procedurens udstrakte varighed, er for begrænset, bemærkes, at en processuel uregelmæssighed, selv om den ikke kan resultere i en annullation af en beslutning, kan begrunde en nedsættelse af bøden (jf. i denne retning dommen i sagen *Baustahlgewebe* mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 38,

præmis 26-48, og i sagen Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied og Technische Unie mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 322, præmis 436-438).

- 338 En overskridelse af en rimelig frist kan begrunde Kommissionens beslutning om af billighedsgrunde at nedsætte bødens størrelse, idet muligheden for at indrømme en sådan nedsættelse henhører under Kommissionens enekompetence (jf. i denne retning dommen i sagen Technische Unie mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 316, præmis 202-204).
- 339 I den foreliggende sag har Kommissionen besluttet at indrømme sagsøgeren en nedsættelse af bøden på grund af den administrative procedures »urimelige« varighed (498. og 499. betragtning til den anfægtede beslutning).
- 340 Kommissionens udøvelse af denne enekompetence forhindrer ikke Retten under udøvelse af sin fulde prøvelsesret at indrømme en yderligere nedsættelse af bøden.
- 341 Det må imidlertid fastslås, at den faste nedsættelse på 100 000 EUR, som Kommissionen har indrømmet, på ingen måde tager hensyn til størrelsen af den pålagte bøde, som i den foreliggende sag inden denne nedsættelse udgjorde 22 950 000 EUR, og udgør derfor ikke en nedsættelse af bøden, som i tilstrækkelig grad kan opveje tilsidesættelsen som følge af overskridelsen af en rimelig frist for den administrative procedure.
- 342 Sagsøgeren har herved med rette anført, at Kommissionen ikke i tilstrækkelig grad har taget hensyn til konsekvenserne af en tilsidesættelse af en rimelig frist hvad angår nedsættelsen af bødens størrelse.

343 Henset til omstændighederne i den foreliggende sag er Retten under udøvelse af sin fulde prøvelsesret af den opfattelse, at den omhandlede nedsættelse, for at sagsøgeren kompenseres for procedurens udstrakte varighed, skal fastsættes til 5 % af bødens beløb.

Konklusion vedrørende bøden

344 Efter undersøgelsen af de af sagsøgeren fremsatte anbringender og Rettens udøvelse af sin fulde prøvelsesret skal størrelsen af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt, ændres dels ved at fastsætte udgangsbeløbet til 16 150 000 EUR i stedet for 17 000 000 EUR som følge af annullationen af den anfægtede beslutnings artikel 1, for så vidt som den lægger bestanddelen af overtrædelsen bestående i en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser end priser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren i Nederlandene (jf. præmis 191 og 192 ovenfor), til grund, dels ved at fastsætte den nedsættelse, som er blevet anvendt på grund af overskridelsen af en rimelig frist for proceduren, til 5 % af bødens endelige beløb i stedet for 100 000 EUR (jf. præmis 343 ovenfor).

345 Som følge af denne ændring beregnes bødens beløb ved at forhøje det ændrede udgangsbeløb med 35 % på grund af overtrædelsens varighed og ved at nedsætte dette beløb med 5 % på grund af overskridelsen af en rimelig frist for proceduren. Den bøde, som sagsøgeren pålægges, fastsættes følgelig til 20 712 375 EUR.

Sagens omkostninger

- ³⁴⁶ Ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 3, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter.
- ³⁴⁷ I den foreliggende sag, hvor sagsøgeren har fået delvist medhold i sine påstande, finder Retten, at sagsøgeren efter en retfærdig vurdering af sagens omstændigheder bør bære to tredjedele af sine egne omkostninger og betale to tredjedele af Kommissionens omkostninger, mens Kommissionen bør bære en tredjedel af sine egne omkostninger og betale en tredjedel af sagsøgerens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Sjette Udvidede Afdeling)

- 1) Artikel 1 i Kommissionens beslutning K(2007) 1697 af 18. april 2007 vedrørende en procedure i henhold til [...] artikel 81 [EF] (sag COMP/B/37.766 — Det nederlandske ølmarked) annulleres, for så vidt som Europa-Kommissionen heri har fastslået, at Bavaria NV har deltaget i en overtrædelse bestående i en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser end priser, som blev tilbudt de individuelle kunder i »horeca«-sektoren i Nederlandene.**

- 2) **Den bøde, som Bavaria er blevet pålagt i artikel 3, litra c), i beslutning K(2007) 1697, fastsættes til 20 712 375 EUR.**

- 3) **I øvrigt frifindes Kommissionen.**

- 4) **Bavaria bærer to tredjedele af sine egne omkostninger og betaler to tredjedele af Kommissionens omkostninger.**

- 5) **Kommissionen bærer en tredjedel af sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Bavarias omkostninger.**

Vadapalas

Dittrich

Truchot

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 16. juni 2011.

Underskrifter

Indhold

Sagens faktiske omstændigheder	II - 3246
Den administrative procedure	II - 3247
Den anfægtede beslutning	II - 3249
Den omhandlede overtrædelse	II - 3249
Den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt	II - 3251
Retsforhandlinger og parternes påstande	II - 3252
Retlige bemærkninger	II - 3254
Om det andet anbringende vedrørende en tilsidesættelse af artikel 81 EF, uskyldsfor- modningen, legalitetsprincippet og begrundelsespligten	II - 3254
Parternes argumenter	II - 3254
Rettens bemærkninger	II - 3255
— Om erklæringen fra InBev	II - 3258
— Om andre beviser	II - 3259
— Om de faktiske omstændigheder vedrørende konstateringerne af dels en koordinering af priser og prisstigninger på øl, dels en lejlighedsvis koordi- nering af fordelingen af kunder	II - 3295
— Om de faktiske omstændigheder vedrørende konstateringen af en lejlighedsvis koordinering af andre handelsbetingelser, som blev tilbudt de ind- dividuelle kunder i »horeca«-sektoren	II - 3302
— Om påstanden om en retlig fejl og en fejl ved kvalificeringen af de faktiske omstændigheder	II - 3305
— Konklusion	II - 3310
	II - 3351

Om det tredje anbringende vedrørende overtrædelsens varighed	II - 3310
Parternes argumenter	II - 3310
Rettens bemærkninger	II - 3311
— Om fastsættelsen af datoen for overtrædelsens begyndelse	II - 3312
— Om fastlæggelsen af datoen for overtrædelsens ophør	II - 3315
Om det første anbringende vedrørende en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik	II - 3317
Parternes argumenter	II - 3317
Rettens bemærkninger	II - 3318
Om det sjette anbringende vedrørende en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, af princippet om god forvaltningsskik og sagsøgerens ret til forsvar hvad angår nægtelsen af at give indsigt i et dokument, som er en del af sagsakterne, og i de øvrige virksomheders svar på klagepunktsmeddelelsen	II - 3321
Parternes argumenter	II - 3321
Rettens bemærkninger	II - 3322
— Om svarene fra de andre virksomheder på klagepunktsmeddelelsen	II - 3323
— Om det angiveligt fortrolige dokument	II - 3327
Om det fjerde anbringende vedrørende en tilsidesættelse af artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, retningslinjerne samt proportionalitets- og ligebehandlingsprincippet vedrørende fastsættelsen af bødens størrelse	II - 3328
Parternes argumenter	II - 3328
Rettens bemærkninger	II - 3329
— Om det første led vedrørende en ukorrekt bedømmelse af overtrædelsens grovhed	II - 3330

— Om det andet led om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, henset til Kommissionens beslutningspraksis	II - 3335
— Om det tredje led om en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet, henset til størrelsen af de bøder, som er blevet pålagt de andre deltagere i det omhandlede kartel	II - 3337
Om det femte anbringende vedrørende den administrative procedures udstrakte varighed	II - 3340
Parternes argumenter	II - 3340
Rettens bemærkninger	II - 3342
— Om varigheden af den administrative procedure	II - 3343
— Om betydningen af den administrative procedures udstrakte varighed for lovligheden af den anfægtede beslutning	II - 3344
— Om omfanget af nedsættelsen af bøden	II - 3346
Konklusion vedrørende bøden	II - 3348
Sagens omkostninger	II - 3349